



# AKuFF Hírmondó

**Arbeitskreis ungarndeutscher Familienforscher**  
**Magyarországi Németek Családfakutató Egyesülete**  
**German Family Tree Researcher's Society in Hungary**

XIX. évfolyam, 45. szám

2023. április 15.

## TARTALOM

Következő találkozónk helyszíne és időpontja	2
Ament-Kovács Bence bemutatkozása	3
Pallai-Wéber Beáta: Wuschingok nyomán Erdősmeckétől Nagymányokon át Nagykönyiig és vissza	6
Pencz-Amrein Ilona: Stifollerek Magyarországon 1. Hackok Niederkalbachban, Hockok Apátvarasdon	10
Wéber György: Karácsonyi történet - Kiegészítés a Vokányi családkönyvhöz	14
Dr. Németh Gabriella: Jeles napok, ünnepi szokások Kimlingen	22
Pencz-Amrein Ilona - Ziegler Ágota: Egy fekete-erdei család a Budai hegyvidéken	31
Tagsági hírek	40

KÉSZÜLT MAGYARORSZÁG  
 KORMÁNYÁNAK TÁMOGATÁSÁVAL

2023.

## **Következő találkozóink helyszíne és időpontja**

### **2023. nyári találkozó**

**2023. június 24.  
Biatorbágy**

### **Őszi találkozó**

**2023. október 21  
Bakonynána, Veszprém megye**

**Az egyesületi találkozókat meghirdetjük a honlapunkon. A tagjaink kb. 15 nappal az esemény előtt meghívót kapnak. Külön kérésre az egyéb érdeklődők is kapnak a részletes tudnivalókat tartalmazó meghívót.**

## **TÁMOGASSA**

**SZEMÉLYI JÖVEDELEMADÓJA 1%-ÁVAL AZ  
EGYESÜLETÜNKET!**

**KÉRJÜK, AZ ALÁBBI ADÓSZÁMOT TÜNTESSÉ FEL  
NYILATKOZATÁN**

**18360062-1-03**

# **Köszönjük!**

**Az AKuFF Hírmondó következő száma az őszi találkozónkra  
jelenik meg.**

**Addig is várjuk az írásbeli bemutatkozásokat, kutatási  
eredményeket, beszámolókat, egyéb írásműveket!**

## Ament-Kovács Bence bemutatkozása

[amentkovacs@gmail.com](mailto:amentkovacs@gmail.com)



Ament-Kovács Bence vagyok, mintegy tíz éve foglalkozom aktívan családfakutatással, 2017-ben léptem be az AKuFF-ba. Gyermekkoromat Budapest agglomerációjában töltöttem, de meghatározóak voltak számomra a nagyszüleimnél, a Tolna megyei Hőgyészen töltött nyarak, ahol a dialektust elsődleges kommunikációs nyelvként használó német közösség alapos megismerése arra ösztönzött, hogy néprajzkutatóként a délmagyarországi németek néprajzát válasszam kutatási témámként, s doktori (PhD) disszertációmban is a Mercy-uradalom, illetve a szakadati anyaegyház 18. századi történeti

néprajzával foglalkozom. Az AKuFF kötelékeiben elsősorban Tolna megyei településeken folytatok genealógiai kutatásokat, de őseim sorában megtalálhatók a különböző német fejedelemségekből (elsősorban a mai Baden-Württemberg, Bayern, Rheinland-Pfalz, Hessen) érkezett telepések mellett franciák, olaszok, osztrákok, horvátok, szlovákok, a lengyel határ mellé sodródott rutének, de nem hiányoznak sorukból a barkók, a felvidéki görögkatolikus kántortanítók, a Mohács előtti nemesek, Sopron harmincadvámosa vagy éppen Munkács monográfus református lelkésze sem. Az alábbi összesítésben táblázatos formában, a mai országhatároknak megfelelő lokális bontásban közlöm az általam kutatott családok vezetőkéneveit. Amennyiben a segítségükre lehetek, vagy további információkkal szolgálhatnak munkámhoz, kérem, hogy keressenek bizalommal a megadott e-mail címen.

### AUSZTRIA

Felsőpulya (Oberpullendorf-AT-7350)	Bátsmegyey de Nagybáts et Páris, Kürtössy, Leben, Nagy, Nedeczky, Gévy, Righetti, Stansics
Lakfalva (Lackendorf-AT-7321)	Kürtössy

### FRANCIAORSZÁG<sup>1</sup>

Blies-Ébersing (F-57200)	Noel
Lengelsheim (F-57720)	Kinder, Paul, Steinmetz
Loutzwiller (F-57720)	Kinder
Schorbach (F- 57230)	Geiss

### MAGYARORSZÁG

#### Békés megye

Medgyesegyháza (H-5666)	Andrejcsik, Cservenák, Fegó, Kovács, Kovács-Péter, Kraszkó, Liker, Pivarcs, Szudár
Mezőberény (H-5650)	Boross

<sup>1</sup> A Geiss felmenőimre vonatkozó elzási adatokat ezúton is köszönöm Pencz-Amrein Ilonának.

**Borsod-Abaúj-Zemplén megye**

Sajónémeti (H-3652)	Bárdos, Boross, Csák, Deák, Farkas, Pap, Széles, Szrogh, Tengely
Uppony (H-3622)	Kovács, Lőrincz

**Győr-Moson-Sopron megye**

Mihályi (H-9342)	Bubla, Fodor
Sopron (H-9400)	Bátsmegyey, Gevay

**Tolna megye**

Apar (Aparhant-H-7186):	Bechl, Elmauer, Fodor, Hauser, Jerger, Kopp, Krachenfels, Mayer, Nübel, Ohnmacht, Quillmann, Rieger, Schmider, Schüller, Stoffel, Weiss
Belac (Kakasd-H-7122)	Ferger, Mergl, Neumann, Scheffer, Stänger, Zopf
Berény (Diósberény-H-7072)	Ament, Begh, Binder, Breitenstein, Czinkon, Eckert, Fridrik, Hada, Haubitz, Haumann, Hoffmann, Klambauer, Klingelheber, Knauff, Kremer, Locher, Manhalt, Osbach, Peitel, Pilthauer, Poplaer, Preisendorff, Raab, Schäfer, Schmidt, Schwarcz, Sonntag, Tir, Trapp, Trembach, Weber, Wirth, Wolff, Zügner
Csibrák (H-7225)	Mayer, Weber
Dúzs (H-7224)	Fritz, Heffner, Hermann, Horter, Leigeb, Merck, Pents, Weber, Wentzl, Zeiler
Felsőnána (H-7175)	Haubitz, Tiedrich
Györköny (H-7045)	Haubitz <sup>1</sup>
Hőgyész (H-7122)	Auber, Baumann, Bayer, Brak, Diesberger, Gänsler, Giess, Gremm, Güller, Kissling, Klotz, Kolb, Leichert, Lutz, Mayer, Nahm, Pech, Pents, Pfeiffer, Piegler, Sauer, Schneider, Schwab, Starck, Strass, Tillmann, Ulrich, Weber, Weiland, Wentzl, Witzl, Zirk
Kakasd (H-7122)	Bauer, Geiss, Hansl, Hübner, Menn, Piegler, Scheffer, Schmidt, Schneider, Sonntag, Weber
Kurd (H-7226)	Mayer, Weber
Mucsi (H-7195)	Mayer, Merck, Ochs, Schaub, Weber
Murga (H-7176)	Buschmann, Hübner, Pock, Raufschneider
Nagymányok (H-7355)	Ament, Bachmayer, Nostvogel, Winter
Nagyvejke (H-7186)	Baumann
Szakadát (H-7071)	Finker, Hada, Heffner, Herr, Homm, Horn, Istel, Keller, Kilvinger, Kratz, Kremer, Kreps, Lang, Laux, Lehmann, Ludwig, Manger, Müller, Paux, Scäfer, Schart, Scheffer, Schlegel, Schlitt, Schmidt, Staudt, Stein, Tillmann, Veller, Weiland, Zeig
Szárasd (H-7063)	Feuerbach, Schlegel, Schlitt
Tabód (Bonyhád-H-7150)	Hübner
Tevel (H-7181)	Benne, Dutweiler, Eppel, Fetzer, Forbecker, Frech, Frey, Fritz, Harthlieb, Herczog, Hermann, Hermann, Keller, Kopp, Lentz, Mager, Maurer, Orgel, Pfaff, Roth, Scahtz, Schili, Schmidt, Schüller, Setili, Sonntag, Walter, Wirth, Zwick
Tolna (H-7130)	Pock

<sup>1</sup> A család jelenlegi ismereteim szerint a Mosoni-síkságról (der Heideboden) érkezett a településre.

Udvari (H-7066)	Kratz, Schäfer
Závod (H-7182)	Hada, Helker, Maul, Reith, Stephan
Zomba (H-7123)	Bátsmegyei, Fodor, Fruweiss, Morell

### Vas megye

<i>a származás helységre nem lokalizálható</i>	párisi Bátsmegyei, dombói Dombay, markusóczi Horváth, szentviszlói Deseő
--	--

### NÉMETORSZÁG

Alsleben (D-97633)	Albert, Hübner, Mais, Schlichtig
Bösingen (D-78662)	Ohnmacht
Denkingen (D-78588)	Benne, Fetzer, Rueff
Haslach (D- 87435)	Geiss
Landstuhl (D-66849)	Bender, Tiesser
Mahlstetten (D-78601)	Setili, Wirth
Mittelbuch (Ochsenhausen-D-88416)	Eppel
Niedereschach (D-780789)	Jerger, Köbel, Mayer, Meissinger, Nübel, Schuller, Schweininger
Oberhöfen (D-88447)	Sonntag
Oberwalluf (D-65396)	Osbach
Ochsenhausen (D-88416)	Scheffold
Weilersbach (D-78052)	Lauffer
Worndorf (D-78579)	Zwick
Wurmlingen (D- 78573)	Stoffel

### SZERBIA

Páris (az oszmán hódítás idején elpusztult település Katymár [Мо.] Рачсér [Пачир-SRB-24342] és Csonoplya [Чонопља-SRB-25210] vidékén)	Bátsmegyei
---	------------

### SZLOVÁKIA

Bodzásújlak (Novosad-SK-07602)	Fajdel, Krafcsik, Kürti, Matyikó, Tichi
Csércs (Čirč-SK-06542)	Jurcsenko, Krafcsik

### UKRAJNA

Bátyú (Батьово-UA-90212)	Balajthy
Mezőkaszony (Косонь-UA-90223)	Landor, Mező
Munkács (Мукачево-UA-89611)	Balajthy
Rafajnaújfalú (Рафайнове-UA-90225)	Balajthy, Nagy
Szolyva (Свалява-UA-89300)	Krafcsik
Szőlősvégárdó (Nagyszőlős, Виноградів-UA-90300)	Balajthy



**Pallai-Wéber Beáta:**

## **Wuschingok nyomán Erdősmecskétől Nagymányokon át Nagykönyiig és vissza**

Egy régi családi Bibliával és egy nyugdíjas könyvvel kezdődött. Körülbelül 25 évvel ezelőtt. Mutatom őket:



A családi Biblia, amit édesapám adott a kezembe, felbecsülhetetlen érték számomra nem csupán a könyv kora és az eredeti német, gót betűs nyelvezete miatt, hanem azért is, mert nagyapám, Wéber Ferenc, a testvérei és a szülei születési és elhalálozási adatait jegyezte be az első és az utolsó oldalaira.

Apai dédanyám, Merk Julianna, nyugdíjas könyve honnan került a kezembe, nem emlékszem már, viszont ezek segítségével indultam útnak Wéberjeim – majd a Wuschingok nyomán.

A pécsi levéltárban Mecsekszabolcs és Erdősmecske katolikus anyakönyveinek fellapozásával kezdtem. A már rendelkezésemre álló adatok helyességének ellenőrzése után elkezdtem visszakeresni az ősoket. Gyorsan el is akadtam. 1837-ben, Wéber János úkapám születési

adatainál nem jutottam messzebbre. Innentől kezdve semmilyen kézzelfogható adat nem állt többé rendelkezésemre. A szülei házassági és születési bejegyzését vagy származását ugyanúgy nem találtam meg, ahogy ükapám házasságát sem Wusching Krisztinával. Hiába forgattam a halotti és házassági anyakönyveket oda-vissza, semmilyen nyom sem volt arra vonatkozóan, honnan kerültek Erdősmeckére. Akkor még kezdő kutatóként nem jutott eszembe, hogy térképet vegyek elő s a környező települések anyakönyveit is átlapozzam. A family search által kínált online kutatási lehetőségekről akkor még fogalmam sem volt. Így aztán félre tettem a kérdést egy időre.

Időnként azonban nyugtalanság vett rajtam erőt, s elő-elővettem a témát. Elkezdtem keresgélni az interneten, hogy merre élhetnek Wuschingok, hiszen a Wéberhez képest sokkal kevésbé gyakori családnév, de eleinte nem sok sikerrel jártam, míg egyszer csak rá akadtam a nagymányoki Wusching Konrád Pálra. A tanító, zeneszerző, karnagy, Nagymányokon született 1827-ben majd Lugoson halt meg. Egyre több információra akadtam rá Wuschingokkal kapcsolatban Nagymányokról és mivel sehol máshol nem találkoztam ezzel a családnévvel, így szép lassan meggyőződésemmé vált, hogy az én Wusching Krisztina ükanyám is ott születhetett.

Akkori adataim szerint Wéber Jánosnak és Wusching Krisztinának az első gyermeke Erdősmeckén született 1879-ben, Wéber János dédapám személyében.

Szépen mentek az évek, s idő közben az internetes birodalom egyre szélesebbé válásával előkerültek a különböző közösségi oldalak is. Rákerestem itt is a Wuschingokra, s szinte mindenki Nagymányokhoz kötődött. Megismerkedtem a familysearch adatbázisával is már ekkorra, azonban a nagymányoki házassági anyakönyvben nem találtam meg az 1879 előtti években az ükszülők házassági bejegyzését. Fogalmam sem volt, merre tovább. Minél többet használtam azonban a family search keresési lehetőségeit, annál ügyesebben kerestem. Történt egy napon, hogy megint elővettem a Wuschingokat.

Ezúttal nem adtam meg születési helyet, sem pontos családneveket, csak a következő adatokat:  
Én lepődtem meg a legjobban, hogy a találatok közt újdonságokra is leltem:

**Adamus** **Baptism** 1871  
Principial  
Kónyi, Somogy, Hungary  
Hungary, Catholic Church Records,  
1636-1895

**Joannes** **Baptism** 1874  
Principial  
Kónyi, Somogy, Hungary  
Hungary, Catholic Church Records,  
1636-1895

**Veber Emericus** **Baptism** 1869 **Parents** Veber Joannes, Versing  
Principial  
Kónyi, Somogy, Hungary  
Hungary, Catholic Church Records,  
1636-1895  
Cristina

**Veber Margaretha** **Baptism** 1887 **Parents** Veber Joannes,  
Principial  
Baranya, Hungary  
Hungary, Catholic Church Records,  
1636-1895  
Vuschingner Xtina

Father's First Names ✕

Father's Last Names

Mother's First Names ✕

Mother's Last Names

Teljesen elképedtem. Rögtön megkérdeztem keresztyányamat, hogy hallott-e valaha Nagykönyiről a családdal kapcsolatban. Mivel azonban Erdősmeckéről sem hallott, ezért nem lepődtem meg azon, hogy Kónyi sem mondott neki semmit sem. Azonban azt is elképzelhetetlennek tartottam, hogy van még egy Wéber János-Wusching Krisztina páros ebben az időszakban, így elkezdtem lapozgatni Nagykönyi anyakönyveit. Kiderült, hogy a pár első gyermeke 1867-ben Kónyiban született. Mivel azonban ott nem találtam a házassági

anyakönyvet, újra csak Nagymányokhoz tértem vissza. Korábban '67-ig nem lapoztam vissza, nem feltételeztem ugyanis, hogy 1879-hez képest ennyivel korábban házasodtak volna, pedig néhány év gondolkodást megspórolhattam volna, ha megteszem, ugyanis Wéber János és Wusching Krisztina 1867 elején házasodtak Nagymányokon. Tévedés minden bizonnyal kizárva, a szülők és a származási hely is tisztán szerepel mindkét félnél.

Azt hittem, innen minden simán fog majd menni, de nagyot tévedtem, ugyanis Wusching Krisztina születési bejegyzését nem sikerült megtalálni. Krisztina édesapja Wusching Ádám, édesanyja Weiss Anna. Folytatódtak a rejtélyek. Ilyen szülőpáros nem létezik a nagymányoki születési anyakönyvekben. A házassági adatok megmondták, hogy Wusching Krisztina 1820-ban születhetett körülbelül, de se közel, se távol nem találtam semmit.

Gyakran bele esek abba a hibába, hogy ha valamit célirányosan keresek az anyakönyvekben, akkor csak arra fókuszálok, s minden más felett átsiklok. Így történt most is. Wusching Ádám és Weiss Anna szülőpárost keresve sokáig átsiklottam 1820-ban Weiss Krisztina születési bejegyzése felett, ahol az anya a hajadon Weiss Anna. Amikor azonban megtaláltam, egyik ámulatból a másikba estem. Hogy lehetséges ez? El kellett fogadnom, hogy talán az apa nem is Wusching Ádám, csak később nevére vette Anna gyermekét, de annyira megdöbbentem, hogy félre is tettem a kérdést jó hosszú időre, főként, hogy Weis Annáról se születési dátum, se elhalálozás, se a szülei nem álltak rendelkezésre. Őszintén szólva, vakvágánynak éreztem a hajadon Weiss Annát.

Néhány hónappal ezelőtt azonban újból véletlenül belebotlottam egy információba, ami újraindította kutatásomat ezen a vonalon. Teljesen véletlenül, Erdősmecke családkönyvét lapozgatva megakadt a szemem Weiss Annán „aus Nagymányok”. Azonnal biztos voltam benne, hogy ugyanarról a Weiss Annáról lehet szó, hiszen Wusching Krisztina, Anna lánya is Erdősmeckén hunyt el. Újra kutakodni kezdtem hát. Egyik döbbenetből a másikba estem. Gyorsan előkerült hát Anna halotti bejegyzése Erdősmeckén, valamint második házasságának adatai 1881-ből. Kiderültek végre Anna szülei, és hogy Wusching Ádám özvegyeként 1881-ben férjhez megy Nicolaus Lieberhez Erdősmeckén, vagyis Wusching Ádám 1881 előtt halt meg s valóban elvette Weiss Annát feleségül. - Vajon hol és mikor? - Most már nem hagyott nyugodni tovább a történet s elkezdtem figyelmesen végigolvasni először az erdősmeckei halotti és házassági bejegyzéseket- hátha valami nem került be Hengl családkönyvébe, aztán a nagymányoki halotti és házassági bejegyzéseket. Időszak: halotti 1881 előtt és 1867 után, házassági 1867 előtt.

Újabb meglepetések. Wusching Ádám és Weiss Anna 1866-ban házasodtak Nagymányokon. Ádám özvegyként, Anna hajadonként. Érdekes volt, hogy 1866-ban összeházasodnak, majd egy évvel később Weiss Anna lánya már Weiss Krisztina helyett Wusching Krisztinaként megy férjhez. Házassági anyakönyvből kiderült, hogy Wusching Ádám 1809-ben született Nagymányokon. Úgy gondolkodtam, ha özvegy, akkor viszont biztosan voltak gyermekei előző házasságából, hát elkezdtem keresni a gyermekeit a születési anyakönyvekben. Nem találtam. Újabb kérdések: - Nem Nagymányokon éltek? Vagy nem volt gyermeke az előző házasságából? - A születési bejegyzéseket lapozgatva viszont Weiss Anna hajadonnak újabb 5 gyermekére bukkantam. Összesen hat gyermek született 1843 és 1863 között, köztük az egyik fiú Ádám keresztnévvel. Ekkor elkezdtem az 1843 előtti halotti bejegyzéseket is átnézni, hátha megtalálom Wusching Ádám volt feleségét - persze nem találtam. S hogy mennyire rossz volt a logika, amit követtem, az egyértelmű. Egyszerűbb lett volna a házassági anyakönyvekkel kezdeni, amit csak a sikertelen halotti lapozgatás után vettem elő újra. Ádám első házasságát 1833-ban kötötte Mayer Katalinnal. Ami még rendben is lett volna, de Ádám ekkor 24 éves volt, Katalin viszont özvegy s 46. Újabb értetlenség. - Miért vesz el valaki az 1800-as évek első felében 24 évesen egy ennyivel idősebb özvegy asszonyt feleségül? Érthetetlen volt számomra, hiszen 46 évesen sokszor ebben a korszakban már el is hunytak az emberek. Így viszont legalább az érthetővé vált, miért nincsenek közös gyermekek. - De mi a helyzet a hajadon Annával, hiszen az első gyermek Annánál '43-ban született? -Úgy gondolkodtam, hogy 1833 és

43 között eltelt 10 év, Mayer Katalin biztosan elhunyt addigra, bár nem találtam hol. - Újra halotti anyakönyvek '33-tól szépen lassan, aprólékosan.

Lassan kirajzolódott, hogy Weiss Anna 6 gyermekéből 2 maradt csak életben, az 1845-ös születésű Krisztina és az 1863-ban született Magdolna. Az újabb meglepetés akkor ért, amikor 1865-ben megtaláltam Mayer Katalin halotti bejegyzését.

Teljességgel elképesztő történet...

Wusching Ádám 1833-ban elvette az özvegy Mayer Katalint feleségül. Ádám 24, Katalin 46 éves ekkor. Ádámnak és Katalinnak nem születtek közös gyermekeik. Ádámnak viszont nagy valószínűséggel 6 gyermeke született 1843 és 1863 között a hajadon Weiss Annától. Weiss Anna 1843-ban 23 éves, fiatal nő, Ádám 34 éves fiatal férfi, míg Ádám felesége, Katalin 56 éves, cseppet sem fiatal már. 1865-ben Katalin 77 évesen hunyt el Nagymányokon, Ádám ekkor 56 éves, Anna 45. Ádám 1866-ban elveszi feleségül Weiss Annát, s házassági bejegyzésük margójára ez kerül:

**Vagyis:**

**22 évet éltek együtt vadházasságban.**

1867-ben megházasodik Weiss Anna lánya-immár Wusching Krisztina néven, majd 1867 végén megszületik Krisztina és Wéber János első gyermeke Nagykönyiban.

Elképzelhetetlennek tartom, hogy ezt a történetet Nagymányokon titokban lehetett volna tartani, s nem suttogtak róla hosszú pletykákat. Vajon emlékszik-e rá még nyomokban valaki a Wuschingok közül?

Sokat kerestem Wusching Ádám halotti bejegyzését is, hiszen Weiss Anna 1881-ben Erdősmeckén újra férjhez ment. Wusching Krisztina és Wéber János 1877 és 78 között költöztek vissza János szülőhelyére, Erdősmeckére. Krisztina és János Anna nevű lánya 1877-ben Nagykönyiban született s 1878-ban Erdősmeckén halt meg. AZ 1881 előtti években azonban Wusching Ádám elhalálózását se Erdősmeckén se Nagymányokon nem találtam, így utolsó lehetőségként maradt Nagykönyi. Ádám 1873-ban hunyt el Nagykönyiban.

- Miért mentek Nagykönyiba? Talán a pletykák tömkelege elől, vagy csak pusztán a megélhetés végett? Esetleg mindkettő?

1867-ben az ifjú házaspár Wéber János és Wusching Krisztina Nagykönyiba költözik, ahol megszületik első gyermekük. Velük mennek valószínűleg Krisztina szülei is és Krisztina testvére, Magdolna, aki 67-ben még csak 4 éves, apja halálakor is csak 10. 1878-ban János és Krisztina Weiss Annával és az ekkor 15 éves Magdolnával Erdősmeckére költözik, ahol Anna 1881-ben újra házasodik, s 82-ben a szomszéd faluban, Lovászhetyben Magdolna is férjhez megy – ekkor már Wusching Magdolna néven - a molnár Link Józsefhez, akivel első gyermekük 1884-ben Erdősmeckén születik meg, majd 1887-től Bátaszéken élnek tovább.

Szép történet, sok csavarral és sok utánajárással, s rengeteg sorsszerűséggel. Ki mit költ köréje. Én hosszú, szenvedélyes szerelmes éveket költöttem magamban Wusching Ádámnak és Weiss Annának, jóindulatú szerető szívet Mayer Katalinnak, akiről nem tudom elképzelni, hogy ne tudott volna fiatal férje sok éven át nyúló hosszú kapcsolatáról, s persze rengeteg érthetetlen epizóddal küszködök magamban a mai napig, s valószínűleg fogok is sokáig, hacsak elő nem kerül valahonnan majd valamilyen mende-monda magyarázat. Közhelyesen a „remény hal meg utoljára”.

S mi a tanulság? Nem elég az anyakönyveket csak az adott bejegyzésre koncentrálni, ha egy család teljes történetét, életét szeretnénk megérteni. Az egész időszakra vonatkozóan érdemes aprólékosan végigolvasni az anyakönyvi forrásokat, csak így kaphatunk teljes képet, de még ekkor sem biztos, hogy megbízhatót.



## Pencz-Amrein Ilona:

### Stifollerek Magyarországon 1. Hackok Niederkalbachban, Hockok Apátvarasdon

Baranyában számos olyan magyarországi német község van, melyek telepesei Fulda környékéről érkeztek Magyarországra. Mivel mind a Pécsi egyházmegye<sup>1</sup>, mind a Fuldai Püspökség anyakönyvei<sup>2</sup> online kutathatók, megpróbáltam néhány letelepülőt azonosítani. Ebben az írásban az **apátvarasdi Hock** család(okk)al szeretnék foglalkozni.

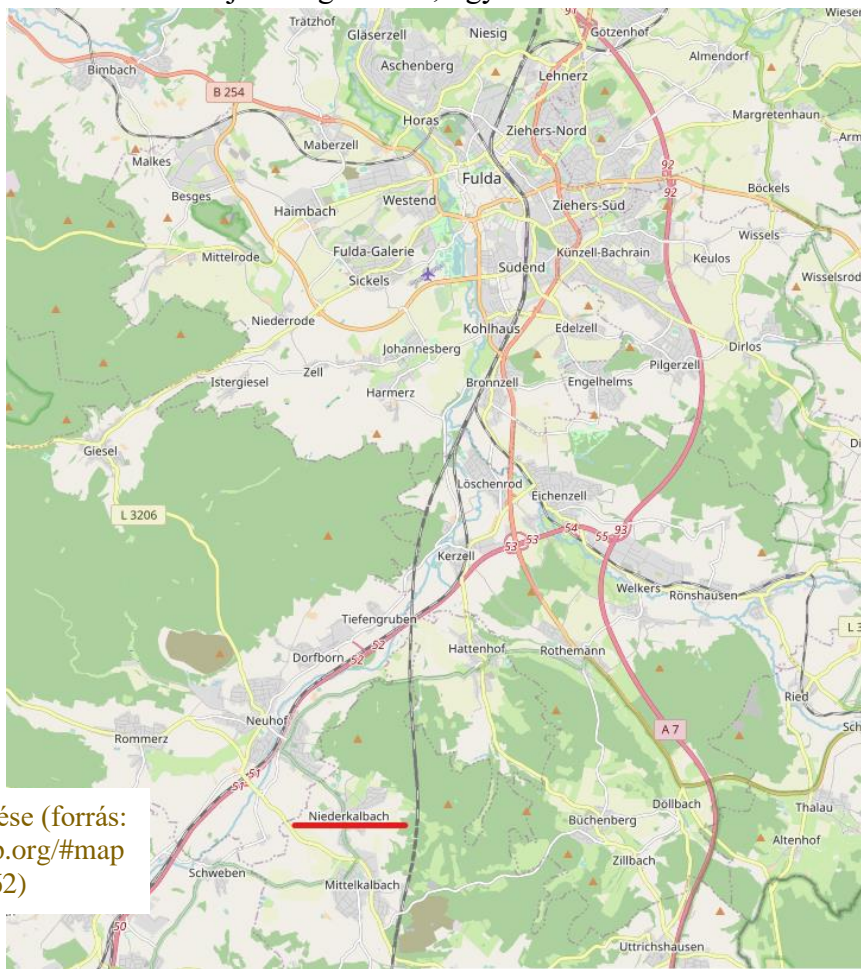
Apátvarasd Baranya vármegye északi részén fekszik, egy kicsiny falu, melynek ma kevesebb, mint száz lakosa van. A településnek sohasem volt önálló plébániája, az anyakönyvi bejegyzéseket 1719-1775 között a **pécsváradi** anyakönyvekben találjuk meg, 1775-ben létesült a rácmecskei (ma **Erdősmecske**) plébánia, melynek fiúja lett Apátvarasd.



**Apátvarasd elhelyezkedése (forrás:  
<https://hu.wikipedia.org/wiki/Ap%C3%A1tvarasd>)**

**Nikolaus Hock** és felesége **Kunigunda Apátvarasd** első telepesei közé tartoznak, 1720-ban érkeznek oda. Henglnél<sup>3</sup> utalást találunk arra, hogy egy Claus Hock, ill. **Hack** (mert az őshazában így írták a nevet) 1720-ban vándorolt ki **Niederkalbachból**. Az eltérő írásmód ne zavarjon meg minket, ugyanis nem létezett a neveknek

helyesírása. Néhány név meg is változott, így lett a Hackból Magyarországon Hock. Az első anyakönyvekben Hack, Hagg írásmóddal is találkozhatunk. A cikkben a magyar adatokat a mai magyar írásmóddal, Hockként szerepeltetem szemben a német Hackkal. Niederkalbach Fulda városától 14 km-re délnyugatra található és Kalbach település része<sup>4</sup>. A történelmi településlexikonból megtudhatjuk, hogy a falut 826-ban említik először és a 19. század elején 441 lakosa volt.<sup>5</sup>



**Niederkalbach elhelyezkedése (forrás:  
<https://www.openstreetmap.org/#map=12/50.4964/9.6062>)**

<sup>1</sup> a Familysearch mellett itt is: <https://e-archivum.pecsiegyhazmegye.hu/hu/fondjegyzek/PEL.III/PEL.III.1-251>

<sup>2</sup> <https://data.matricula-online.eu/de/deutschland/fulda/>

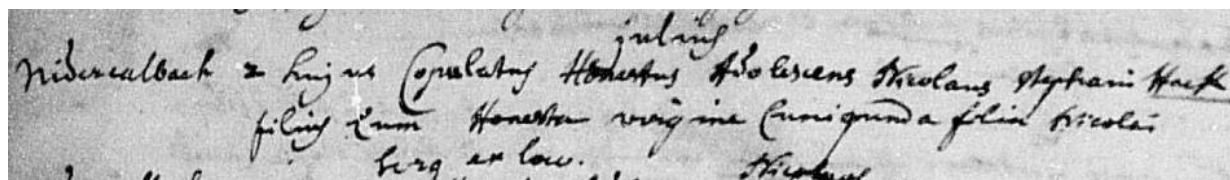
<sup>3</sup> Ferdinand Hengl: Deutsche Kolonisten im Komitat Baranya/Ungarn 1688-1752, Teil I., Darmstadt. 1983, 195. o.

<sup>4</sup> <https://de.wikipedia.org/wiki/Niederkalbach>, hozzáférés: 2023.01.04

<sup>5</sup> <https://www.lagis-hessen.de/de/subjects/gsrc/current/1/sn/ol?q=Niederkalbach>, hozzáférés: 2023.01.04

A hesseni kivándorlási adatbankban<sup>1</sup> mindjárt három Claus (a Nikolaus rövidítése) Hackot is találunk, akik az 1720-as években Niederkalbachból vándoroltak ki: 1720-ban 120 forinttal<sup>2</sup>, 1721-ben 40 forinttal<sup>3</sup> és 1728-ban ugyancsak 120 forinttal<sup>4</sup>. Úgy vélem azonban, hogy itt ugyanarról a személyről van szó, aki három részletben hozta el a vagyonát, mivel az érintett időszakban csupán egy Nikolaus Hackot találtam Niederkalbachban.

Niederkalbach csak 1831-től rendelkezik önálló anyakönyvvel, a korábbi bejegyzéseket a községtől 2 km-re észak-nyugatra fekvő **Neuhof** anyakönyveiben kell keresnünk, amelyeket 1686-ban kezdték el vezetni. És valóban, sikerrel jártam Neuhofban: Nikolaus Hack, Stefan Hack fia 1713. július 2-án vette feleségül Kunigundát, Nikolaus **Sorg** lányát<sup>5</sup>:



**Nikolaus Hack és Kunigunda Sorg házassági bejegyzése**

A házaspárnak négy gyereke születik, mielőtt Magyarországra vándorolnak, kettő közülük szintén Apátvarasdon alapít családot:

- \*1714.04.22. **Konrad** oo **Barbara N.** +1778.09.13.09. Apátvarasd (életkor: 63 év)
- \*1715.11.12. **Johann**
- \*1718.02.13. **Johann**
- \*1719.11.12. **Johann** oo 1745.05.18. **Anna Pirchenbach Fekedről** +1770.05.11. Apátvarasd (életkor: 51 év)

1722-1735 között további hét gyermeket kereszteltetnek Apátvarasdon<sup>6</sup>. A családhoz kapcsolódó további adatok, illetve a leszármazottak megtalálhatók Hengl Nándor családkönyvében, a Familienbuch Apátvarasd 1719-1900 im Komitat Baranya/Ungarn-ban.

Mint ahogy azt már említettem, a neuhofi anyakönyvek 1686-ban kezdődnek, ezért csupán egy további generációt tudunk az őshazában felkutatni. A fent említett apa, Stefan Hack és felesége Elisabeth a következő gyermekeket keresztelteti Niederkalbachban:

- \*1691.11.11. **Nikolaus** oo 1713.07.02. Kunigunda Sorg
- \*1693.12.21. **Hartmann**
- \*1697.11.24. **Matthäus**
- \*1700.09.15. **Eva**
- \*1705.10.04. **Johann**
- \*1709.09.13. **Johann**

Az anya keresztnevét, Elisabethet a lánya Eva keresztelési bejegyzéséből ismerjük, a családneve ismeretlen, mert a házasságkötés nem Niederkalbachban, illetve más, a neuhofi plébániához tartozó településen történt. Egy Johann nevű fiút temet a család 1714. október 19-én, de ezt az adatot nem tudjuk egyértelműen személyhez hozzárendelni. Két fiút is kereszteltettek Johann névre és mivel ezen a környéken is előfordult, hogy egy keresztnevet másodszor is megkapott egy gyerek, annak ellenére, hogy még élt az idősebb, ugyanolyan nevű testvére, így a halálozási életkor hiányában nem tudjuk megállapítani, hogy a fiatalabb, vagy az idősebb Johann halt-e meg. 1705-1709 között nem találtam egyetlen Johann Hack halálozási bejegyzést sem.

**Matthäus Hack**ot nem találjuk a kivándorlók adatbázisában, azonban megjelenik Apátvarasdon, mind az anyakönyvekben, mind az adóösszeírásokban. Valószínűleg kétszer

<sup>1</sup> <https://www.lagis-hessen.de/de/subjects/gsearch/sort/sortierdatum+asc/page/1/sn/ha?q=hack>, hozzáférés: 2023.01.04

<sup>2</sup> <https://www.lagis-hessen.de/de/subjects/gsrec/current/7/sort/sortierdatum+asc/sn/ha?q=hack>, hozzáférés: 2023.01.04

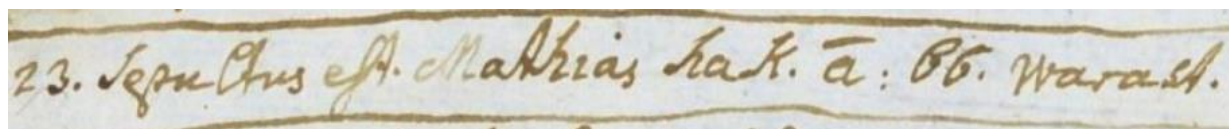
<sup>3</sup> <https://www.lagis-hessen.de/de/subjects/gsrec/current/9/sort/sortierdatum+asc/sn/ha?q=hack>, hozzáférés: 2023.01.04

<sup>4</sup> <https://www.lagis-hessen.de/de/subjects/gsrec/current/12/sort/sortierdatum+asc/sn/ha?q=hack>, hozzáférés: 2023.01.04

<sup>5</sup> <https://data.matricula-online.eu/de/deutschland/fulda/neuhof-st-michael/1-01/?pg=273>, hozzáférés: 2023.01.04

<sup>6</sup> ld. Pécsvárad anyakönyvei

házasodott, Anna nevű feleségével két gyerekük születik (1731 és 1733), 1736-tól a gyerekek anyja Klara. Sajnos csak hipotéziseket tudunk felállítani, ugyan már 1719-től vannak Pécsváradon anyakönyvek, de csak a kereszteleseket jegyezték fel ekkortól, viszont a házasságkötéseket és halálozásokat csak 1742-től. Így azt feltételezem, hogy Matthäus 1730 körül házasodhatott, az első felesége meghalt 1733-1735 között és ezt követően Klarat vezette oltár elé. Matthäus (vagy gyakran Mathiasként is említik) 1760. december 23-án halt meg Apátvarasdon 66 éves korában, tehát a számított születési éve 1694-re tehető, ami nem jelentős különbség a niederkalbachi kereszteleéshez (\*1697).



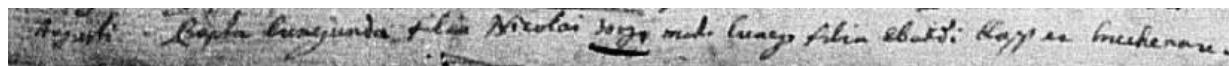
#### Mathias Hock halálozási bejegyzése

Klara hat évvel élte túl férjét, 1766. október 26-án hunyt el, a halálozaskori életkora, 58 év, ami 1708-as számított születési évet eredményez. Mivel nem ismerjük családnevét, nem tudjuk őt beazonosítani.

A kivándorlók adatbankjában még egy találat van egy niederkalbachi Hackra, **Johann Hack**, aki 1724-ben 9 forintnyi vagyonnal vándorolt ki.<sup>1</sup> Ezt a személyt nem tudtam beazonosítani, mivel az érintett időszakban nem találtam ideillő Johann Hackot a neuhofi anyakönyvekben. Stefan fiai nem jöhetnek szóba, mert ők 1724-ben még nem voltak felnőttek. Egy Johann Hack azonban megjelenik a pécsváradai anyakönyvben 1723-ban, amikor is Elisabeth nevű feleségével Eva Elisabeth nevű lányukat kereszteltetik. Nyolc éven keresztül nincs egyetlen gyermek sem, aztán 1731 és 1747 között több is születik. Az anyakönyvek hiányában nem tudjuk megállapítani, hogy itt egy másik családról van-e szó, vagy pedig az első feleség, Elisabeth meghalt és Johann Hock második feleségét szintén Elisabethnek hívták, ami megmagyarázhatja azt, hogy nyolc éven keresztül nem született gyermek, aztán újabb több éves gyermekáldás következett. Tény, hogy valamilyen kapcsolat fennállt a többi Hock-családdal, mivel azok Johann néhány gyerekénél keresztszülőként jelennek meg, illetve Johann is Matthäus két gyermekét tartotta keresztvíz alá.

1736-tól egy további családfő, **Johann Hock** bukkan fel Apátvarasdon, Barbara nevű feleségével több gyerekük is születik. Ő azonban nem lehet azonos a kivándorlási adatbankban szereplő Johann Hackkal. Stefan egyik fia szóba jöhet, ez azonban csak bizonyítékok nélküli feltételezés. Barbara 1760. december 20-án halt meg 50 éves korában. A férj valószínűleg 1762. május 25-én feleségül vette a **himesházi** özvegyet, **Otilia Schmidtet**, azonban Apátvarasd családkönyve<sup>2</sup> a házaspárt új családként tünteti fel.

Nikolaus Hack feleségének, **Kunigunda Sorgnak** a születését is megtaláljuk Neuhof anyakönyveiben: 1694 augusztusában jött világra<sup>3</sup> (A kereszteleés napja nem látszik.)



#### Kunigunda Sorg kereszteleési bejegyzése

A Sorgok **Neustadt**ban éltek, ami Neuhof településrésze. Nikolaus Sorg, Kunigunda apja, 1686. július 12-én vezette oltár elé az **opperzi** származású **Katharina Azordt**ot. A völegény szülei Nikolaus és Gertrud Sorg, a menyasszonyé Balthasar és Elisabeth Azordt voltak.

Valószínűleg nemcsak Kunigunda vándorolt ki Magyarországra a Sorg családból. Lánya, Maria Barbara Hock 1726-os kereszteleésekor Apátvarasdon Johann Sorg és Maria Barbara jelennek meg keresztszülőként. Ez a házaspár azonban nem Apátvarasdon élt, hanem a közeli **Fazakasbodán**<sup>4</sup>. Kunigundának volt egy idősebb (\*1693) és egy fiatalabb (\*1701) Johann nevű

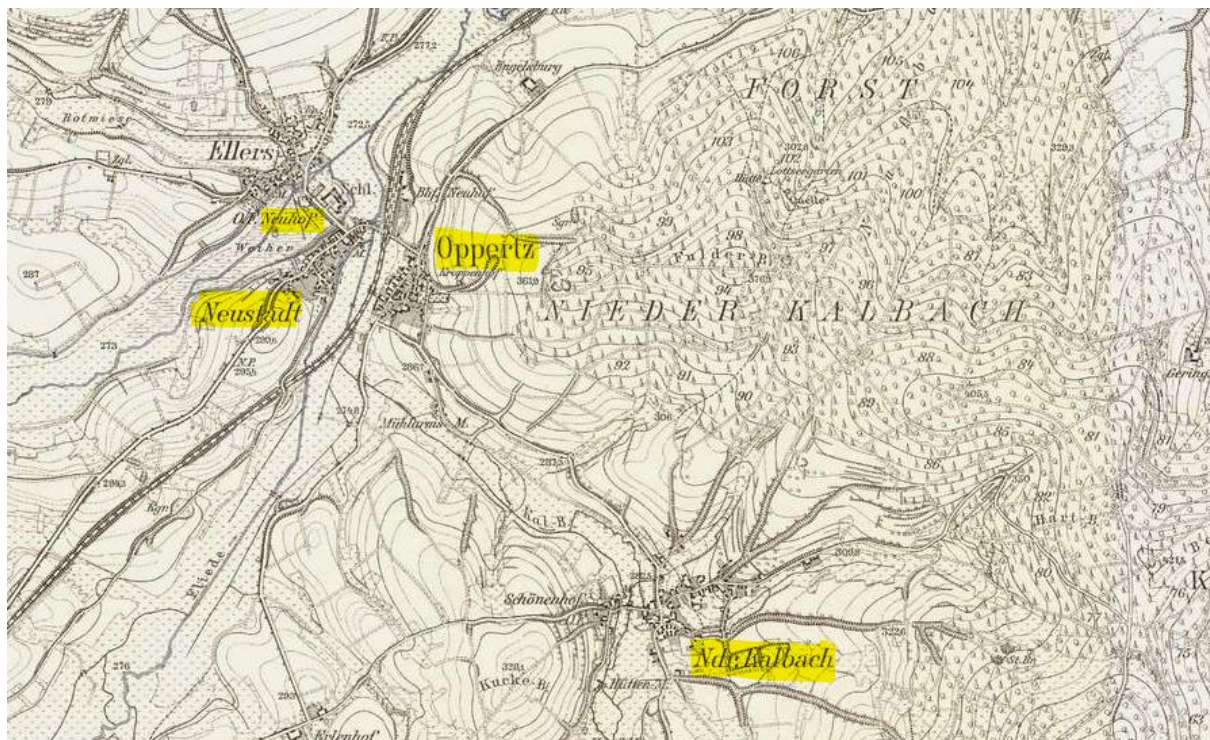
<sup>1</sup> <https://www.lagis-hessen.de/de/subjects/gsrec/current/10/sort/sortierdatum+asc/sn/ha?q=hack>, hozzáférés: 2023.01.04

<sup>2</sup> Ferdinand Hengl: Familienbuch Apátvarasd 1719-1900 im Komitat Baranya/Ungarn, Pécs/Fünfkirchen, 2001, 93. oldal

<sup>3</sup> <https://data.matricula-online.eu/de/deutschland/fulda/neuhof-st-michael/1-01/?pg=19>, hozzáférés: 2023.01.04

<sup>4</sup> Ferdinand Hengl: Deutsche Kolonisten im Komitat Baranya/Ungarn 1688-1752, Teil I., Darmstadt. 1983, 634. oldal

testvére, így lehetséges, hogy egyikük azonos a fazekasbodai telepessel. Ez azonban már egy másik történet, melyet ki kell kutatni és remélhetőleg valaki ezt egyszer meg is fogja tenni. Ezúton szeretnék köszönetet mondani az „Ahnenforschung Fulda und Umgebung“ nevű Facebook csoportnak, akik a fuldai anyakönyvi kutatásaim során tanácsokkal, bejegyzések kiolvasásával és adatokkal támogattak. Egyetlen személyt szeretnék név szerint kiemelni: különös köszönet illeti e szempontból legaktívabb tagot: a fliedenit Holger Bepplert. Köszönöm mindenkinek, aki segítségemre volt közös múltunk megismerésében!



A cikkben előforduló települések a 19. században

Forrás: <https://maps.arcanum.com/en/map/europe-19century-secondsurvey/?bbox=1066967.597999352%2C6521154.064997648%2C1079035.093839874%2C6527536.556859461&layers=158%2C164>

(folytatjuk)

#### Felhasznált irodalom és források:

Ferdinand Hengl: Familienbuch Apátvarasd 1719-1900 im Komitat Baranya/Ungarn, Pécs/Fünfkirchen, 2001

Ferdinand Hengl: Deutsche Kolonisten im Komitat Baranya/Ungarn 1688-1752, Teil I., Darmstadt, 1983  
Historisches Ortslexikon a Landesgeschichtliches Informationssystem Hessen honlapján (lagis-hessen.de)

Auswandererdatenbank a Landesgeschichtliches Informationssystem Hessen honlapján (lagis-hessen.de)

Neuhof, St. Michael anyakönyvei a Matricula Online-on (<https://data.matricula-online.eu/de/>)

Pécsvárad anyakönyvei a Pécsi Egyházmegye E-archívumában (<https://archivum.pecsieghazmegye.hu/>)

**Ne csak magyarul olvassa újságunkat,  
hanem német ősei nyelvén is!  
Addig is gyakorol, de a tartalom sem egészen ugyanaz.**

**Nyelvében él... a nemzetiség is!**

**Wéber György:**

## **Karácsonyi történet Kiegészítés a Vokányi családkönyvhöz**

Hilda néni rendes sváb magyar asszony. Hozzáértőknek már önmagában a „sváb magyar” jelzők is elhelyezik Hilda nénit az Univerzumban. Joggal vélelmezik, hogy Hilda nénit a történelmi Magyarországnak a sajátos befolyások miatt „Schwäbische Türkei”-nek nevezett régióiban kell keresni, s jól gondolják, mert Hilda nénit a Jóisten a Baranya vármegyei Vokányba teremtette 1939 nyarán. Felhasználta ehhez persze a **Hohner**eket a Jóisten – innen a magyarázat a „sváb” jelzőre –, mert Hilda néni felmenői ezen a néven anno az Óhazából (Németországból) érkeztek Magyarországra.

Hilda néni magyar is, közjogi értelemben mindenképpen, születésével alanyi jogon állampolgár, (a „sváb”-német mellett) jól beszéli a magyar nyelvet, Vokányban született (szeme színe sötétkék, haja barna), kacsaringók nélkül ma is ott él, csak a barna haja lett 84 év alatt ősz.

Szerencsés és csendes évtizedeket élhetett át, mert a szülőhelye is csak egyszer akart kiugrani a magyar védőháló alól a szerb védőháló alá, igaz, nem önszántából: Baranya–bajai Szerb–Magyar Köztársaság volt ennek a védőhálónak a neve, de szerencsére ez a bábállam csak átmenetileg, 1921. aug. 14-től mindössze 8 napig „állt a lábán” – most nagyvonalúan eltekintve az ezt megelőző baranyai szerb megszállás két évétől – ráadásul Hilda néni ekkor még nem is élt. Vokány lakosai így – jónéhány korábbi magyar településsel szemben – megúszták, hogy egyhelyben maradva 100 év alatt akár négy állam polgárai legyenek. Így lett magyar Hilda néni. Rendes magyarrá pedig úgy lett, hogy korunk „morbus hungaricus”-ában (érrendszeri katasztrófák) korán, s szinte egyidőben elvesztette férjét (tüdőembólia) és egyetlen gyermekét, a fiát (szívinfarktus) is.

Rendes „sváb” pedig úgy lett, hogy még óvodás sem volt, amikor már tudta, hogy bűnös, bűnös, mert „sváb”, és miután az apja és az anyja is felelős a II. világháború borzalmiért, ezért őket el is vitték 5, ill. 4 év szolgálattételre a Szovjetunióba. Milyen nagy szerencse, hisz ez megmentette őket a kitelepítéstől, amikor az állam méltatlannak ítélte a hazai németeket a maradásra, s dolgos munkáskezeket embertelen lelketlenséggel elzavart itthonról.

Hilda néni tehát maradt, várta haza a szüleit, és rendes sváb magyarrá lett. Ismerjük ezt a fenotípust: aki jól beszél németül (persze: „svábul”), de helyesen írni nem tud, mert iskolában sose tanult németül! Igaz, Hilda néni ma már jobbra csak emlékeinek élő magányban sváb is és magyar is, mert az unokák érdektelenek a múltra és a rokoni kapcsolattartás örömeire. Pedig ez a múlt színes-szagos kaleidoszkóp, mely nem csak érdekes az elbűvölő fényjátékával, de identitást adó erő is lehetne, de Hilda néni (és a hazai németiség kultúrtörténete) nem képes versenyezni az okostelefonok szellemi nihilizmusával.

Még mielőtt Hilda néni hozzám eljutott volna, történt egy apróság Vokánnyal: kiadták a települési családkönyvét. Gerhardt R. Petersohn vokányi kötődésű (feleségének szülei vokányiak voltak) németországi családkutató elhatározta, hogy Vokánynak nem csak a történetét összegzi, de a lakosait is összeírja a török időktől kezdve a mai napig, ezzel tisztelve annak a szocikulturális miliónek, ami a németiség betelepülése és az erőszakos kitelepítés között Vokányt (is) jellemezte.

Ambíciózus feladat, kitartás, szorgalom, elkötelezettség és rengeteg munka kell ehhez. Ebben a munkában – sok más vokányi (származású) lakoshoz hasonlóan – helytörténeti ismeretek, családi adatok és fényképek formájában Hilda néni is segítette G. R. P. munkáját. S a meghökkentő mennyiségű adat rengeteg fényképes és rajzos illusztrációval „*Vokány in der Baranya, Ungarn und seine Bewohner 1745-1945 Band I-II.*” című könyvként magánkiadásban meg is jelent, Hilda néni meg is kapta a maga példányát.

Valami azonban hiányzott ebből a könyvből, s emiatt keresett meg telefonon végül Hilda néni engem, akiről csak annyit tudott – tévesen –, hogy összeírtam az összes baranyai molnárt. Márpedig neki egy molnár kellett, bizonyos Lei Irma, akié – úgy hitte – a vokányi cigánymalom volt. Ez a **Lei Irma** pedig az ő elárvult nagymamája (**Biletics Katalin**) nevelőanyja is volt egyben. S ő tudni szeretné, ki volt ez a Lei Irma, és mi lett az ő nagymamája három további testvérének a sorsa.

Amikor kb. 4 év múlva, 2022. december elején ismét felhívott megint ugyanezzel a kéréssel, akkor elgondolkodtam, autóba ültem, és lementem Vokányba Hilda nénihez. Az eddig elmondottaknál alig valamivel több információt (emléket) osztott meg velem, ezért azzal búcsúztam tőle, hogy megpróbálom, de semmit nem ígérek. Édesanyám azt tanította, hogy a legszebb ajándék, amit mi magunk készítünk el, én a családkutatáshoz értek, Advent volt, és valaki már csak bennem látva a reményt, segítséget kért. Hát nekiálltam.

Az ezt követő intenzív munkában köszönet illeti az önzetlen segítségéért Lengyel Jánosné Gabi MACSE-tagtársamat, aki felismerte, hogy a **Krstič/Krisztics/Kersztics/stb.** vezetéknev azonos a **Keresztes/Köröszts/stb.** vezetéknevvvel, továbbá képes volt az FS keresőjét rábírní, hogy a **Harangozót** akkor is találja meg, ha **Herangas**-nak indexelték! De köszönet illeti Hilda nénit is, hisz mindig minden egy tervvel, egy belső szándékkal indul, a többi már csak technikai kérdés.

Hilda néni kérésének motivációjáról érdemes még tudni, hogy szerette a nagymamáját, Biletics Katalint, azért, amiért a lányok a nagymamát szeretni szokták, de meg azért is, mert Hilda nénit – amíg szülei haza nem keveredtek a munkatáborokból – a nagymamája nevelte. A történelem végül úgy hozta – bár ennek sosem volt jelentősége –, hogy így utólag a multikulturalizmust is a nagymama képviselte a családban. Ugyan e nélkül is színes egyéniség volt mindenki, de a nagymama apai és anyai ágon is sokác (római katolikus délszláv) volt. Ilyen minőségében horvát népviseletben szerepel is egy fotón a fent említett Vokányi családkönyvben. Gyermekként horvátul beszélt, az iskolában kezdte a magyart tanulni, s svábbb a férjhezmenetele után vált, mert a férje családjába mindenki németül beszélt. Idős korára a horvát nyelvet már el is hagyta. Ezen kívül Biletics Katalin törvénytelennek született, s bár a szülei később összeházasodtak, a stigma azért stigma maradt. Ráadásul alig 4,5 évesen elárvult, nevelőszülőhöz került, két elemi végzett, és szegény volt. Így összességében alkalmassá vált arra, hogy a bal karját vesztett hadirokkant, s ezzel „saját köreiben” partiképességét vesztett sváb legény felesége legyen („*Menj hozzá, jó lesz az neked!*”).

Az alábbi, színes háttérrel szedett eredmény 2022. dec. 23-án, karácsonyi ajándék gyanánt jutott el Hilda nénihez, egy több mint tíz oldalas kiegészítő szöveg kíséretében.

Ezen a fórumon pedig két okból jelent meg. Tisztelegve Gerhardt R. Petersohn előtt a hatalmas munkájáért, elsősorban azért, mert az eredmény így összegezve valóban nincs benne a Vokányi családkönyvben, s ha a szerző még élne – aki közelmúltbéli haláláig visszajárt Vokányba is, de minden lehetséges módon gyűjtötte a könyve kiegészítő adatait –, talán Hilda nénihez hasonlóan meghatottságig hálás lenne ezért az egyáltalán nem triviális eredményért.

A Vokányi családkönyv 248. *Biletics Czeccília és 1456. Keresztes Bertalan* sorszámokon hoz ugyan adatrészleteket a családról, de a szerzőnek nem sikerült sem összekapcsolnia az adatokat, sem pedig a teljes családi tablót felállítania.

A Vokányban elhunyt Ley Irma pedig még nem szerepelhetett ugyan a könyvben, de a család egyetlen Vokányi vonatkozású adatából aligha lehet feltárni a család teljes tablóját, kivált, hogy Irma gyermek valójában Franciska Amália néven született – és erre már csak egyedül Hilda néni emlékezett! Ilyen módon ez valóban segítség lehet a Vokányi családkönyvet később használók számára is.

**Krisztics Bertalan** r.k. Sz: Krstič/Kersztics József és Misljenacz Mária  
 \*1880.okt.2. Birján +1960 Kisharsány K: Delič Bartholomeo és Kovačević Stanislaa  
 ∞1902.jan.5. Birján T: Stojákovics Imre és Svegál István

**Biletics Cecília** r.k., háztartásbeli Sz: Biletič János és Delics Veronika  
 \*1881.12.03. Birján +1906.jún.12. Birján (du. 3 óra, tüdőgyulladás)  
 K: Trubič Katalin, Hazič György felesége  
 +1985.márc.10. Vokány

Gy: 1.Katalin \*1901.nov.10. Birján  
 ∞1920.febr.10. (Vokány) Hohner Márton  
 2.Mihály \*1904.jan.19. Birján +1904.febr.14. Békáspuszta (gyermekaszály)  
 3.József \*1905.máj.1. Birján +1944 (a II. vh-ban hősi halált halt)  
 2∞1906.aug.5. Siklósnagyfalu T: Orbán István és Gál Mihály

**Márfi Anna** r.k. Sz: Márfi József évi béres cseléd és Czigány  
 Verona  
 \*1886.máj.29. Felsőszemenye +1911.márc.22. Vokány  
 [a Márfiak lakhelye Kistapolcza]

Gy: 4.Anna \*1907.okt.10. Kuruczpuszta +1926.márc. Pécs  
 5.Julianna \*1910.márc.9. Vokány-Trinitáspuszta ∞1929.jan.26. Szabó Gyula  
 3∞1912.aug.25. Siklós T: Vas József és Szava Sándor

**Kovács Krisztina** r.k., háztartásbeli Sz: Kovács Elek kocsis és Józsa Etelka  
 \*1890.10.17. Bajna 59 (Esztergom m.) K: Kovács János és Kovács Krisztina

Gy: 6.Mária \*1913.júl.15. Ivánbattyán puszta +2016 ∞Eckhardt (József?)  
 7.Gyula \*1916.dec.21. Siklós +1918.júl.26. Siklós (vízbe fulladt)  
 8.N. \*1919.jún.14. Siklós +1919.jún.14. Siklós (halva született fiú)  
 9.N. \*1921.máj.24. Siklós +1921.máj.24. Siklós (halva született, neme ismeretlen)

**Az első feleség** neve saját + akv-ben Krsztics Bartolné, született Biletics Czecezília, Mihály gyermek \* akv-ében Körösztos Mihályné született Biletics Katalin, Mihály gyermek + akv-ben Körösztos Bertalanné született Biletics Katalin, József gyermek \*akv-ében Körösztos Bertalanné született Bielitics Katalin!

**A férj** foglalkozása a 2. ∞ akv. szerint éves **béres cseléd**, Mihály gyermek \*akv-e szerint **uradalmi béres**, József gyermek \* akv-e szerint **béres**, Anna gyermek \*akv-e szerint **béres kocsis**, Julianna gyermek \*akv-e szerint **kocsis**, Mária gyermek \*akv-e szerint **uradalmi cseléd**, Gyula gyermek \*akv-e szerint **napszámos**, az ismeretlen nevű (itt 8.-nak jelzett) fiúgyermek \* akv-ében **gazdasági kocsis**.

**József gyermek** \*akv-ének megjegyzése: „U.B. 19/1944”, megvan tehát a II. vh-ban elhunyt gyermek neve is, sőt, a halotti anyakönyve jó eséllyel megjelöli a halála pontos idejét és helyét is – bár maga a + akv-e nem került elő.

**Anna gyermek** \* akv-i megjegyzése: „U.B. 18/911 és 2/1926” 1925. évi őszi újsághír, hogy „Krsztics Anna 18 éves cseléd lány Pécsen marólúgot ivott öngyilkossági szándékból, kórházba szállították, de nem volt kihallgatható állapotban.” Majd egy 1926. márciusi hír szerint „Pécsen meghalt Krisztics Anna római katolikus 18 éves, siklósi cseléd lány.”

A Vokányi családkönyvben – tévesen – Biletics Cecília gyermekeként szereplő „N. N. \*1913; +2016” adatról kiderült, hogy a 3. házasságból származó Mária gyermekről van szó, aki 2016-ban elhunyt.

**Ley József** r.k., molnár mester Sz: Laurencsics József molnár és Király Teréz  
 \*1841.febr.9. Tengeri +1899.nov.9. Monyoród (szívszélhűdés) K: Máté Mihál  
 Bodén Juli

∞1869.jan.25. Görcsöny T: Knapék Ignác és Multenberger István

**Joller Lujza** r.k. Sz: Joller Károly asztalos és Kovácsics Anna  
 \*1849.febr.27. Görcsöny 89 +1913.okt.29. Patacs 165 (gutaütés) K: Deres Istvá  
 Bauman Anna

## 2∞Salamon Béla

- Gy: 1. Franciska Amália \*1869.12.1. Tengeri +1919.aug.18. Vokány ∞1889.nov.2  
(Bodony) Harangozó Károly tanító  
2. Pál József \*1871.jan.21. Tengeri ∞1890.jún.9. (Bodony) Deli Anna  
3. Géza \*1872.szept.13. Tengeri +1902.márc.18. Pécs (májlob) ∞Tallián An  
4. Ferenc Dénes \*1875.okt.4. Tengeri +1875.okt.10. Tengeri  
5. Gizella Terézia \*1878.ápr.1. Tengeri +1945.nov.20. Szekszárd ∞1900.aug.27.

Tamáaska Lajos ügyvéd

K: 1.-5. Babócsay Pál plébános és Babócsay Franciska

**Ley József** a halálakor Tengeri községben lakott, a Czinderibogádon anyakönyvezett halála helye volt Monyoród. Az idősebb családfő (Ley József apja) még Lorencsics/Lovrencsics/Laurencsics/Laurentsits változatokban is előforduló családnéven élt, sőt maga Ley József is még, mint Laurentsits Josef jött a világra!

**Joller Lujza** Géza gyermek halálakor Szőkéd-Telegér (egyes forrásokban Telegár) pusztán lakott, vagyis feltételezhető, hogy Salamon Bélával ezt követően kötötte meg második házasságát.

**Franciska Amália** gyermek a család elsőszülöttje (primogenita)! A nagy kérdés az volt, hogy az általunk keresett Irma azonos-e az alább megtalált Franciska Amáliával? Ley Irma, a + akv-e tanúsága szerint 50 évesen hunyt el, vagyis kb. \*1869. A bodonyi \* akv-ek tanúsága szerint 1865. 01. 01. – 1880. 01. 01. között a jelzettekén kívül nem született gyermek a családba. Ley József is molnár volt, ami kapcsolat (magyarázat) lehet a Vokányi cigánymalom<sup>1</sup> bérlésére! De teljes bizonyossággal állítható, hogy Franciska Amália azonos az általunk keresett Irmával, mert Géza gyermek halálát Harangozó Károlyné, született Ley Irma (lakik Kaposvár, Fő utza 66.), az elhunyt testvére jelentette be! Bebizonyosodott, hogy később mindenütt (iratokban és visszaemlékezők alapján a magánéletében is) a Ley Irma nevet használta.

**Géza gyermek** fűszerkereskedő volt, halála idején Pécs, Szigeti országút 92. szám alatt lakott.

**Pál gyermek** szintén molnár volt. Apja halálakor pedig már szőkédi lakos volt, tehát a telegéri malmot 1892-1899 között vette meg. Viszont a halotti akv-ét nem sikerült megtalálni sem Tengeriben (siklóbodonyi ill. baksai akv), sem Szőkéden (szalántai akv) 1890-1913 között, de nincs a Vokányi halotti akv-ben sem 1895. okt. 1. - 1913 között.

**Gizella Terézia** özvegyen hunyt el tüdőgyulladásban és szívgyengeségben. Halála idején Szekszárd, Wesselényi u. 4. sz. alatt lakott. Lajos nevű fia \*1901. 09. 30. Tamási (Tolna vármegye); majd ∞1936. 06. 22. Budapest VI. ker. Márcz Margit (ekkor már Dr. Tamáska Lajos nem élt). Az ifjabb Lajos a házasságkötése idején malomellenőr volt. Felesége Márcz Margit Szekszárdon halt meg 1945. 03. 23-án, 37 évesen, az ok: erőszakos száj és gégelövés.

**Harangozó Károly** (\*1867. ápr. 28. Ibafa 96. - +1946. dec. 13. Budapest), apja Harangozó Ferenc gazda, illetve pintér, anyja Vényi Teréz. Ley Amáliával történt házasságkötése idején Megyefán lakott. A Ley Irmával kötött házassága idején tanító volt a Baranya vármegyei Megyefán, majd áthelyezték a Somogy vármegyei Jutára (Somogyjuta), azután 1897-ben Kaposvárra. 1900-ban házassági tanúja volt Ley Gizella Teréznek. Kaposvárra biztosan követte őt Irma is, hisz tudjuk, hogy 1902-ben (Ley Géza halálakor) Irma kaposvári lakcímmel rendelkezett! Valószínű tehát, hogy 1902-ben még – és utána is pár évig - együtt volt Harangozó Károly és Ley Irma, azonban 1906-ban elváltak (gyermekük nem született, vagy ha igen, korán meghalt, a válóperben a férj volt a felperes). Közben Harangozó Károlyt 1904-ben Budapestre helyezték, ahol többnyire VI. kerületi általános iskolákban tanított, majd később még iskolaigazgató is lett. Az elvált tanító 1914. 04. 28-án (Budapest

<sup>1</sup> Cigánymalom a nép nyelvén, mert a malom a falu észak-nyugati szélén azon a részen volt, ahol egyébként a sátoros cigányok évről évre tanyát vertek, s némelyik család hosszabb-rövidebb ideig ott is maradt.

VI. ker.) ismét megnősült. A magyar muzsika könyve (Budapest 1936) című könyv egy rövid életrajzot és tablóképet közöl Harangozó Károlyról.

A generációkon keresztül Siklósbodony közelében lévő tengeri molnár családja tehát Pál gyermekeken keresztül a Szókéd melletti Telegér malomba költözött, s amikor Ley József meghalt, az özvegye is követte Telegérré a fiát. Itt előbb Pál gyermek, majd annak halála után az özvegye működtette a malmot, egészen addig, amíg a gőzmalmok megjelenése a 20. század első harmadának végén be nem darálta az egész iparágat. **Ley Irma** talán már 1904-ben (amikor férjét Budapestre helyezték), de legkésőbb az 1906-os válása után ért a telegéri malomba. Később sógornőjével (özv. Ley Pálné, szül.: Deli Anna) Pécssett egy Rókus dűlői emeletes házat vásárolt, amit 46 000 koronáért Welter Nándorné németbólyi lakosnak adtak el 1919 tavaszán, s vettek a pénzből szintén Pécssett, a Váradí Antal utca elején egy házat.

Nyilván a gyermek utáni vágy adta az ötletet, hogy az 1906-ban váratlanul elárvult Biletics Katalinnak – akinek apja a telegéri malomba is fuvarozott kocsisként – nevelőanyaként segítse az életét – innen indult Hilda néni története.

Másodsorban pedig azért éreztem fontosnak megjelenni ezzel a történettel ezen a fórumon, mert Hilda néni a sok emléke mellett rengeteg tárgyi emléket is őriz a családjáról, egész lakást betöltő komplett bútorzatoktól és használati tárgyakon át a családkutatóknak kincset érő, ma már ritkán, vagy sosem látható, és feldolgozásért kiállító dokumentumokig és fényképekig. Miután mindez a tárgyi és virtuális emlékhalmaz családi érdeklődés híján hamarosan az enyészeté lesz, megkísérlek néhány gyöngyszemet bemutatni ebből, abban a reményben, hogy ezzel nem csak Hilda néni és családja talán nem mindenkit érdeklő történetét teszem nyilvánossá, hanem sikerül valami tipikus, a korabeli hazai németségre (svábságra) jellemző történelmi vonatkozású adatot, tényt, de legalább családtörténeti szempontból ritkának számító dokumentumot közkinccsé tenni.

CSALÁDFA	
APA: Hohner Lajos	ANYA: Roueis Ensébet
NAGYSZÜLÖK:	
Hohner Márta	Roueis Josef
Biletics Katalin	Ambruost Franciska
DÉDSZÜLÖK:	
Hohner Lajos Márta	néhai Roueis Péter Cecília
Klára Krisztina	néhai Ambruost Krisztina
Krisztina Biletics Cecília	Franz Wegmann Katalin

Az első ruhácska:  
Julius 8-án.  
Tutli ruhácska.

Az első játék:  
Julius 22-én.  
Csörgő

Az első lépések:

Az első év eseményei:  
2-hónapos korában nagy-  
apaja eleret vele.

Az első szavak:  
há - tá - fá - á há - ka

Az első ilyen dokumentum egy 16,5 x 9,5 cm méretű, 18 oldalas „Gyermekünk ...” című könyvecske a Franck Henrik Fiai R.t. kiadásában. Önmagában ilyen, a csecsemők ápolásához és táplálásához is tanácsokat nyújtó, a gyermek fejlődési adatainak rögzítését is lehetővé tévő füzetecske korántsem ritka, van mai megfelelője is. De ahogy ezt a gondos apai kéz kitöltötte, minden családkutató álma!

„Az első év eseményei” első és egyetlen bejegyzésének rövid magyarázata. Hilda néni nagypapájának elmaradt a bal karja az I. világháborúban, ebből is látszik, hogy Hilda néni nagypapája is rendes sváb magyar volt. Egy átlag unoka hálás a Jóistennek, hogy az egyik nagypapája bal kéz nélkül próbál érvényesülni, mert így sokkal könnyebb megjegyezni, hogy apai, vagy anyai nagypapáról van-e szó! Hilda néni azonban mázlista, neki mindkét nagypapája otthagya a harctéren a bal karját (tehát mindkét nagypapája rendes sváb volt), így kénytelen volt másról azonosítani a nagypapákat!

Az apai, a mestervizsgázott kőműves, utóbb a Vokányi Hangya Szövetkezetben, majd a helyi TSZ-ben könyvelő – azt egy kézzel is bírta – rendes svábságát aligha lehet kétségbe vonni, mert miután hadirokkant lett az I. vh-ban, az egyik lányát és a fiát (3 év nagyváradi katonai szolgálat és sebesülés után) elvitték a feleségével együtt a szovjetek néhány év munkatáborba, s bár a hadirokkant a kitelepítést megúszhatta, a teljes vagyonekőzést azért nem. Ez a nagypapa az ép karjába vette egyetlen unokáját, de a gang szélén lépést tévesztve egyensúlyt veszített, s elesett, rá a gyerekre. (Nem lett baja.) A gondos apa pedig megörököltette az esetet.

#### Hilda néni kb. 1942-ben

Amatőr, mégis megkapó fénykép. Nem csak a bájos gyermek, vagy a hibátlan fotótechnika miatt, de fotótörténet is, hisz mely családnak ne lenne székre állított kisgyermek fotója ebből a korból?! A sváb népviselet azonban elviszi a showt. A vokányi bábaasszony által varrt kis dirndli, és már nem is az első, ahogy a kis füzet 9. oldalról tudjuk (lásd 1. sz. kép jobb felső bejegyzése!), valahol még megvan Hilda néniek!

Végül néhány levelezőlapot mutatok meg, mert kordokumentumok a javából. A teljes megértéshez tudni kell, hogy Hilda néni szüleit és egyik nagynénjét 1944. dec. 26-án vitték el Pécsre két hét kukoricaszedés ígéretével. Apja sebesülésből lábadozott otthon, s már indult volna vissza a frontra. A Tüzér laktanyában még meg is látogatták őket, helyesebben a nagyszülők és a kis Hilda, ahogy az egy 20. századi munkatáborból elvárható, a kerítésen keresztül láthatták a családfőt. A férfiakat és nőket már itt külön barakkokban szállásolták el.

Az anyja egy hónapig utazott marhavagonban („... voltak, akik meghaltak...”) Groznijba, ahol olajvezetékeknek ástak árkot az asszonyok, vagy lakóházakat bontottak. Az apja Ukrajnába került szénbányába.

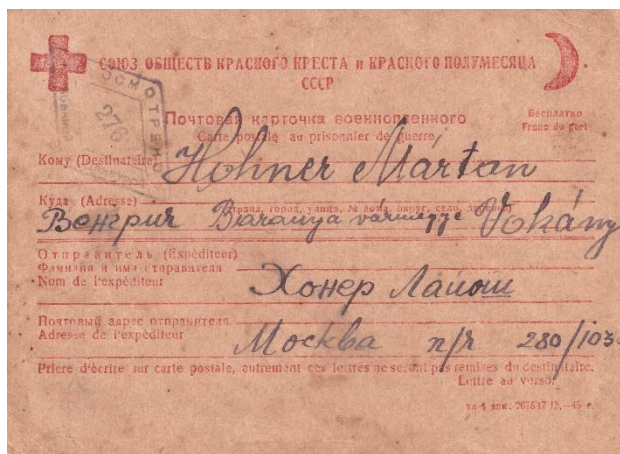
A szülők egymásról nem tudtak semmit, a mellékelt levelek az apától érkeztek. Az anya három év után Németországba került, ahol egy évet töltött, s onnan *szökött haza* (!) a gyerekéhez 1948 novemberében!



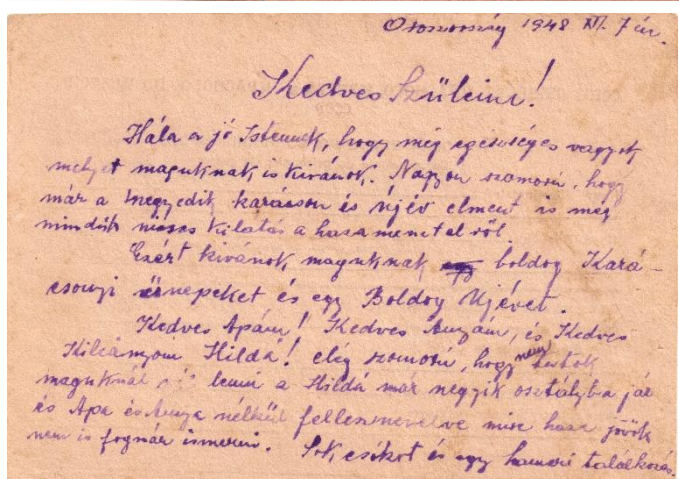
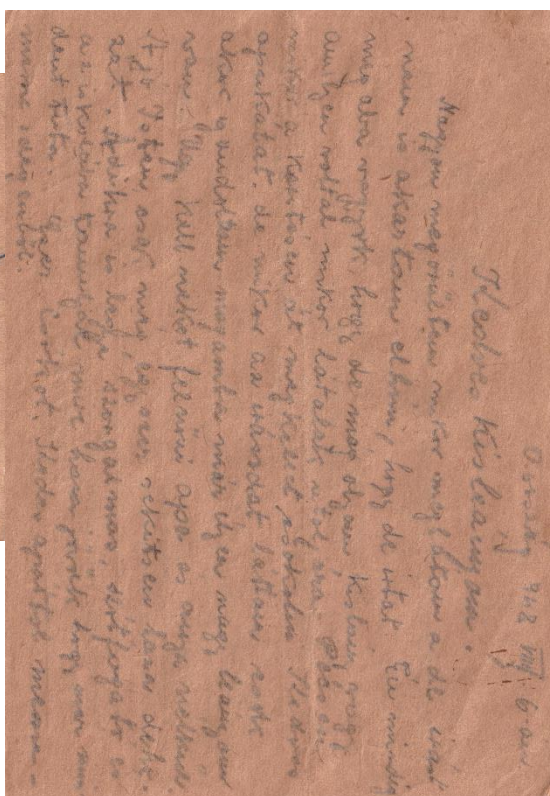
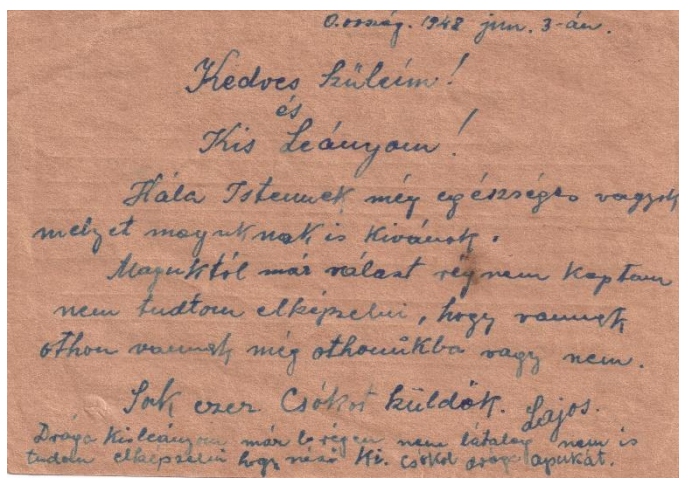
A nagyapa (aki félrelépett a gangon) megírta Ukrajnába a fiának, hogy a felesége hazajött: ez volt az első hír a feleségéről '44 karácsonya óta! Aztán az apa is hazaért 1949 decemberében (bár augusztusban még fogalma sem volt arról, hogy hamarosan szabadulni fog).

A levelező apa – amúgy szeretett, és szépen is írt – a német és magyar szót egyformán jól használta, persze – ahogy látszik is – amúgy nemzetiségi ízzel és helyesírással mindkettőt, hisz ő is rendes sváb magyar volt!

A nyolc tábori levelezőlapból három (köztük mindjárt az első kettő) német (mind a szüleinek címezve), öt magyar nyelvű, hatot a szüleinek címzett, s egyet-egyét a lányának, ill. a feleségének. Kettő 1946-ban, négy 1948-ban, és kettő 1949-ben íródott. A levelezőlapok címdoldala cirill betűs orosz és latin betűs francia szöveggel előnyomott, a hadifoglyok levelezésére kialakított szabvány formula. Minden lapon ott a cenzor rombusz alakú pecsétje („Просмотрено”, azaz „Megtekintve”). A címdalból itt csak egyet mutatok be példának.



A cenzor többet nem engedett egy levelező lapnál, amire a sablon udvariasságon kívül alig fért több. De még így is egy-egy sor felemelt mutatójuként figyelmeztet a kegyetlen történelemre: „nem tudom ... otthon vannak még otthonukba, vagy nem.” (1948. jún. 3.) A kislányának írt levélnél, vagy a hozzá szóló soroknál pedig nehéz eldönteni, hogy melyik fáj jobban: az ökölbe szorult tehetetlen kéz, vagy a kifacsarodó szív



**Hohner Lajos tábori levelei  
1948. június 3., augusztus 6.,  
december 7.**

Oroszág 1948. VI. 7. évi.

Hódros László!

Hála Istennek, még egészséges vagyok, melyet magyaráz is tiszta szívből kívánok. Mára van az a nagy ami a Rajost uniókat a legnagyobb ünnepe a 8 éves Októberi Forradalom amit mindig is megünnepeljük, két nap nem dolgozunk semmit, csak mulatunk, táncolunk, iszunk, rádiót hallgatunk. Hódros László elmondhatják maguknak mi-lyen jól megy it nekünk. Csak még is néha az ember, elvár-keseredve, a sok háza gondolatára már lassan meg, éve lea hogy nem látunk egymást. Hódros Lászlóval Hilda de csak hallgas és fogadját azt amit a nagy papra, meg a nagy maura mag- és mindig türelmesen legközelebbi viszont látásra.

Sok ezer öcsöt messe, mára idegentől, Lajos éneket is Hilda sokat az éneket tapasztalt.

Hohner Lajos tábori levelei  
1948. november 7.,  
1949. augusztus 17

Hilda néni mosolygott 2022. dec. 23-án. Örült, mert bár a nagymamája testvérének halotti akv-e nem került elő, mégis, ennek a testvérnek (Krisztics József) még a nevét sem tudta, csak annyit, hogy elmaradt valahol a II. vh-ban. Egyébként pedig minden kérdésére választ, s igazi karácsonyi ajándékot kapott. Az eredmény néhány helyen cáfolta ugyan az emlékeit, de ez annál több lehetőséget nyújtott a további spekulációkra – ami az ő korában és helyzetében a mindennapi éltető, intellektuális táplálék. Végeredményben pedig a Krisztics és Ley családról is egy jól követhető és logikus történet vált láthatóvá, ennél többet nem akarhatott! Tehát mosolygott, csöndben, 84 év türelmével, elégedetten a nem várt siker felett – és bár én más okból és máskor is élveztem már bőséggel a családkutatás örömét, ám ezért a múltba néző, elégedett mosolyért igazán érdemes volt dolgozni néhány hetet! S talán az is nyilvánvaló e történetből, hogy miért érdemes a 80+-osokra is időnként odafigyelni!

Oroszország 1949. Aug. 17.

Hódros László!

Sok üdvözléssel küldöm messe idegentől, Hilda Istennek, még egészséges vagyok, melyet magyaráz is tiszta szívből kívánok. Nem tudom magamnak elképzelni, hogy miért nem kapok írást Hódrosól. Nem értek már, vagy nem akarom írni többé. Se maguktól se a feleségem től nem kapok írást. Már nagyon kíváncsi vagyok magukról, hogy éltek mi van még a viszonyból. Énfeleltem ne a józanok nekem jól megy sokat keresek most az utóbi időtöltésbe, eszeseket, saját munkára minden nap a munka nem nehéz. Ruhám van cipőket vettem, egy károkat 100 rubel ér. Csak még egy hiba, az a háza mefel, lehet, hogy ebbe az idő viszont látgat, egymást. Sok öcsöt küld fia Lajos

[Mufics Ferencné szül Hohner Hilda a szerzőnek írásbeli beleegyezését adta, hogy a fenti történet a személyes adataival megjelenhet az egyesület AKuFF Hírmondó / AKuFF-Bote című kétnyelvű időszakos periodikájában].

Bogád, 2022. december 31.

Wéber György

**Honlapunk:**  
[www.akuff.org](http://www.akuff.org)  
ahol az újság korábban megjelent számai pdf-formátumban elérhetőek.

**Dr. Németh Gabriella:**

## **Jeles napok, ünnepi szokások Kimlingen**

(Részlet 1992. évi dolgozatomból, amely saját dunakömlődi gyűjtőmunkámon alapul és amely munka a XXXIX. Országos Néprajzi és Nyelvjárási Gyűjtőpályázaton V. díjat nyert.)

**Adatközlőim voltak:**

**Bréhm Józsefné Boczem Teréz szül.: 1908.,**

**Forster Józsefné Cseh Emma szül.: 1924.,**

**Pach János szül.: 1898.,**

**Varga Vincéné Mergl Julianna szül.: 1923.,**

**Vida István katolikus plébános szül.: 1902.**

**Isgum József katolikus plébános szül.: 1920.**

**I. Egy népet, egy falu belső életének régi törvényeit,** életének törvényszerű menetét, a kultúra alkatát legjobban az ünneplő szokások leplezhetik le. A szokásokban és az ünnep magas kedvében egyszerre nyilatkoznak meg a társadalom, kultúra, etnikum jellegzetes vonásai, a falu külön története alatt kifejlődött sajátosságok.<sup>1</sup>

Az ünnep egy különleges időszak, vallásantropológiai szempontból nézve „szent idő”, amikor a közösség a megszokottól eltérő módon viselkedik, ünnepi szokásokat hajt végre, más előírásokat és tilalmakat tart be, mint hétköznap. A megszokott életritmus ilyenkor megváltozik, a napi munka helyet ad az ünnepi eseményeknek.<sup>2</sup>

Vizsgálódásom Dunakömlődre, német nevén Kimlingre terjed ki, ahol a magyarországi németek aránya ugyan már jelentős kisebbséggé zsugorodott – főleg az 1946. évi kitelepítés következtében –, de az ünnepi szokások, jeles napok feldolgozását azoknak az átlagosnál is gyorsabb pusztulása vagy legjobb esetben gyökeres átalakulása tette sürgősen aktuálissá.

II. József 1782. szeptember 21-én kiadott „telepítési pátense” eredményeképp 1785. május 26-án Úrnapiján Budára érkezett a Kömlődre szánt telepések első csoportja.

Nem egységes, zárt területről érkeztek, százhat különböző német helységről jöttek. Zártabb tömegekben Trier vidékéről, a mai Bajor-Pfalz-ból, Luxemburgból, Lotharingiából és Badenből érkeztek telepés családok.

A katolikus környezetből érkező, jórészt földműveléssel foglalkozó telepések letelepítése a német kultúra, szokások átültetését is jelentette a hazai földre.

A tanítás nyelve a századfordulóig kizárólag a német volt, később mindent két nyelven tanítottak.

Egy-két-három évtized múlva a telepések már nem azt a hamisítatlan nyelvet és viseletet (főleg szokásokat!) vitték egyik telepről a másikra, ahogy azt a telepítéskor hazájukból magukkal hozták – írja mindezeket Schilling Rogér ciszterci rendi tanár a Budapesten 1933-ban megjelent könyvében a telepésekről<sup>3</sup> (Anyakönyvi adatok szerint Schilling Rogér Schilling Albert 35 éves dunakömlődi római katolikus földműves édesapa és Eigner Rozina 32 éves római katolikus édesanya János nevű gyermekeként született Dunakömlődön 1901. október 22. napján.)<sup>4</sup>

**II. Kimlingen a magyarországi németek ősei katolikus környezetből** érkeztek, a telepések között nem is volt más vallású.

Ünnepeik rendje is követte a római katolikus egyház előírásait, életük, erkölcsük, ünnepi szokásaik szabályozója régebben is a hit volt. A faluban élőknek kialakultak általánosan

<sup>1</sup> Ortutay Gyula: Kis magyar néprajz 1982., 190. p.

<sup>2</sup> Magyar Néprajzi Lexikon V. kötete 1982. 440 p.

<sup>3</sup> Schilling Rogér: Dunakömlőd és Németkér telepítés-, népiség – és nyelvtörténete Bp., 1933. 48. , p, 124. p.

<sup>4</sup> FamilySearch anyakönyvi adatok (Dr. Németh Gabriella kutatása)

megtartott és sajátos ünnepei, ünneplési módjai. Az egyház által kötelezően előírtak mellett voltak ún. „fogadott” ünnepek is.

Ilyen volt január 20., **Fábián és Sebestyén vértanúk napja**; március 19., **József napja**; október 20., **Vendel napja**. A lakosság gazdasági jellegű ünnepei mindig valamilyen egyházi ünnephez kapcsolódtak. (pl. Vendel napja).

**Március 3-án, Kunigunda napján** már a meleget várták. „Meleget csinál Kunigunda.” – tartotta a közmondás.

A **farsang** hosszan tartó időszak volt: vízkeresztől hamvazószerdáig tartott. Ez volt a téli mulatozások, a bálók ideje.

Farsang idején legalább négy bált tartottak, de ekkor rendezték a lakodalmakat is. A farsangi bál a naptári év jeles napjaihoz fűződő táncalkalmak közül a legjelentősebb volt, melyet ezen időszak utolsó három napján tartottak. Az időpontok kihirdetése a kocsmárosok feladata volt, a két kocsmá közül Brehm Józsefé volt a legjobban látogatott.

Itt rendezték a batyus bált is, amely zártkörű farsangi mulatság volt, ide mindenki magával vitt kenyeret, kolbászt, süteményt.

Volt olyan időszak, amikor külön kocsmában mulattak a házaspárok és a fiatalok.

A farsang búcsúztatása húshagyókedden, ebéd után kezdődött el.

Érdekes módon Kimlingen nem volt szokás a „Hansl és Kredl” farsangtemetés, amelyet számos magyarországi német faluban megrendeztek, többek között Németkénen is, a szomszédos községben, amelybe a kömlődivel azonos telepítési akció során kerültek német telepések.

Ennek ellenére a végfarsang itt is nagy mulatság ideje volt, ekkor tartották a cigánybált. A legzajosabb mindig ez volt, húshagyókedden rendezték. Cigányruhába öltözve nagy dínomdánomot csaptak, gyakran még színdarabot is előadtak. A bál persze itt sem a hagyományos keretek között zajlott le.

„Többfajta régi táncos összejövétel szokásai együttesen jelentek meg benne, amelyet csak az általános jókedv és a fúvószenekar szolgáltatva zene foglalt egységes keretbe.

Jelentősége azonban vitathatatlanul volt abból a szempontból, hogy régi táncok, báli szokások, népdalok ébrentartásával, a fiatal nemzedéknek való átadásával a népi kultúra egy részét őrizte meg.<sup>1</sup>

Éjjel tizenegy órakor megszólaltak a harangok, figyelmeztetve, hogy egy óra múlva vége a farsangnak, kezdődik a nagyböjt. A nagyböjt hamvazószerdától húsvét vasárnapjáig tartó időszak. Az egyház tanítása szerint húsvét előkészületi ideje böjttel, önmegtartóztatással.<sup>2</sup>

**Hamvazószerdán** nagy csöndesség telepedett a falura. Reggel az emberek elmentek a templomba hamvazkodni, fekete ruhában, mintegy külső jellel is bizonyítva bűnbánatukat.

Szigorú böjt volt ezen a napon, az asszonyok csak sóba-lébe főtt bablevest tettek az asztalra.

Kömlődön a tehenes gazdák konyháján vajjal főztek a nagyböjt időszak alatt. A fa köpülő mindig ott állt a sarokban. Szerdán, pénteken és szombaton nem ettek húst.

Ilyenkor tanulták és rendezték a műkedvelő színi előadásokat.

Esténként a legények többet és komolyabban törődtek a lányokkal, a nősülés gondolatával. Noha itt nem voltak fonóházak, azért a legények mindig tudták, hol gyűltek össze a lányok fanni, kötni, „Schélapánl”-t sodorni. A „shéla” a kukoricacsövet borító száradt levél.

A lányok esténként mindig másnál gyűltek össze, ahova a fiúk este hét óra felé kopogtattak be. Boldogok voltak, ha bemehettek egy-egy rövid órára bolondozni, vagy csak nézni egymást.

Egy-egy csínytevéstől sem riadtak vissza. A fiúk egyszer azt is megtették, hogy verebet csempésztek a szobába és amikor azt elengedték, nagy riadalom támadt a lányok körében.

A táncmulatságok ilyenkor tilosak voltak.

**Március 19., József napja** nagy örömmel megtartott ünnep volt.

Kömlődön sok József élt, őrizve II. József, a betelepítő császár emlékét.

<sup>1</sup> Banner József - Mester György: Farsangi népszokás az eleki németeknél Ethnographia 1962. 533-557 p.

<sup>2</sup> Magyar Néprajzi Lexikon i.m. 1982. 457 p.

Reggel mindig templomba mentek, utána kisebb munkákat azonban végeztek, ünneplő ruhájuk elé kötényt kötöttek, amely berakott, hátul csaknem összeérő fekete ruhadarab volt.

**Március 25, Gyümölcsoltó Boldogasszony** nem volt nagy ünnep, inkább csak a közmondást emlegették az emberek:

„Máriához szállnak a fecskék Kömlődön”.

A fecskéket a szerencse hordozóinak tartották. Úgy vélték, ha valakinek a házán lévő fecskéfészket ezen a napon lerombolták, akkor az szerencsétlenséget hoz a házhoz. Szokás volt, hogy a templomban gyümölcsfagallyakat szenteltettek, amit otthon pohárba tettek.

**Virágvasárnap** a húsvét előtti vasárnap. Barkaszentelés volt ezen a napon, körmenetet itt nem tartottak.

A fűzfa barkájából mindenki annyit vitt szenteltetni, ahány darab földje volt.

Aki esetleg elfelejtett vinni, annak a plébános adott az odakészített barkából. Ezt húsvét hétfőn vitték ki a földekre, ott letűzték és fohászokdtek a jó termésért.

„Ez a szokás a hazai németiség hatására terjedt el hazánkban.”<sup>1</sup>

Jutott az ágacskákból a padlásra, a kakasülőre, a konyhaajtó fölé, a szobában függő keresztre, a temetőbe. A legközelebbi hozzátartozók sírjára is tettek egy-egy barkát, ehhez másnak tilos volt hozzáérnie. Virágvasárnap kivételesen fehér ruhában mentek a nők a templomba, így ünnepelték Jézus bevonulását Jeruzsálembe.

A **nagyhét** a nagyböjt utolsó, de legcsendesebb hete volt. A templomban változatos szertartások, élményt jelentő passió-és gregorián dallamok hangzottak el.

**Nagycsütörtökön** – amelyet itt zöldcsütörtöknek, Gründonnerstag-nak neveztek – spenótot vagy sóskát főztek tükörtojással. Az e napi tojásokat félretették, ezeket szenteltették húsvétkor. Nagycsütörtöktől szünetelt a harangozás. Az utolsó délelőtt tíz órakor szólalt meg, ekkor az emberek erősen rázták a fáikat otthon.

Ez a nap az Oltáriszentség szereztesésének ünnepe, Jézus szenvedésének kezdete. A szólás is ismert: „Nagycsütörtökön a harangok Rómába mennek.”

„E napokban a szertartásokra való hívogatásnak, jeladásnak, de a gonoszüzésnek is az ősi módja a kerepelés.”<sup>2</sup>

**Nagypéntek** ősi egyházi hagyomány nyomán a nagyszombattal együtt a böjt és a gyász napja.

Ezen a napon tartották az év legszigorúbb böjtjét. Csak sóba-vízbe főzött bablevest ettek, esetleg mákos tésztát.

Itt még halat sem fogyaszthattak, amivel a Duna menti települések lakói enyhítették éhségüket.

Szinte egész nap mise volt, az emberek csoportokra osztva, egymást óránként felváltva imádkoztak a templomban.

**Nagyszombat** a nagyböjt és a nagyhét utolsó napja.<sup>3</sup>

Hajnalban a templomba mentek a Jézus emlékét idéző szent sírt meglátogatni.

Odafelé menet olyan nagy csendet tartottak, hogy még egymásnak sem köszöntek.

A reggeli mise után volt a kultikusnak tartott tűzszentelés, a „Judverbrennung”. A gyerekek a temetőből hordták össze a korhadt keresztfákat, amelyeket a sekrestyés meggyújtott, elszenesített, a plébános pedig megszentelt. A következő év során ebből a faszénből tettek a szertartásoknál nélkülözhetetlen füstölőkbe. Mindenki igyekezett egy-egy darabkát kikotorni magának a hamuból, amivel aztán házaikra, más épületeikre keresztet rajzoltak.

Gyakran ezen a napon ministránsok jártak a házakba és kéregettek:

„Adjatok tojást és adjatok pénzt, nagyon szépen megköszönjük mi ezt.”

A **húsvét** a kereszténység egyik legnagyobb ünnepe, ezen napon emlékezünk Krisztus feltámadására. Ekkor ér véget a negyven napig tartó böjt, innen származik az ünnep magyar elnevezése is.

<sup>1</sup> Bálint Sándor: Karácsony, húsvét, pünkösöd. A nagyünnepek hazai és közép-európai hagyományvilágából 1989. 199. p.

<sup>2</sup> Bálint Sándor i.m. 210. p.

<sup>3</sup> Magyar Néprajzi Lexikon IV. kötete 1982. 196. p.

Húsvét délelőttjén minden házban nagy készülődés volt. A háziasszony sonkát, tojást főzött, kalácsot és más ínycségeket sütött. Ezeket vitték a templomba szenteltetni, ez védte meg a híveket a hosszú böjt, megtartóztatás után a mértéktelenség kísértésétől.<sup>1</sup>

Különleges ünnepi ebéd itt nem volt, komatálküldés sem. Az ünnepélyes feltámadási istentisztelet kora délután kezdődött.

Zengtek-bongtak a harangok, megindult a körmenet, szólt az ének:

„Feltámadt Krisztus e napon, alleluja! „

A lányok ekkor rózsaszín szoknyában, fehér blúzban, fekete kötényben vonultak, lábukon fehér harisnya, fekete cipő. Egy nagyobbacska lány egy házilag készített mirtuszkoronát vitt a sorban, emlékeztetve Jézus koronájára. Hazafelé ez volt a köszöntés:

„Alleluja ist vorbei, Jakob bringt den Schinken bei. „

„Az allelujának vége, hozhatja Jakab a sonkát. „

A gyerekek este otthon, nagyszülőknél és keresztszülőknél fészket készítettek, amelybe másnap a „nyuszi tojt”.

A tojás a legrégebbi húsvéti eledelek egyike volt, mely az életnek, az újjászületésnek az archaikus jelképe. Amint a tojásból új élet kel, éppen úgy támad föl Krisztus is a sírjából az emberek megváltására.<sup>2</sup>

**Húsvéthétfőn** – plébániai források szerint – a legrégebbi időkben hajnalban sokan kimentek a Kálváriára „Emmauszt járni” (Emmausgehen).

Főleg asszonyok tették ezt, annak emlékére, hogy Jézus sírját üresen találták a jeruzsálemi asszonyok.

„Baranya, Tolna, illetőleg Veszprém német falvaiban élő Emmaus a régi hazából hozott hagyomány és nem folytatása a feltételezhető hajdani magyar Emmaus-kultusznak.”<sup>3</sup>

Húsvéthétfőn a legtöbb ember kismisére ment.

Kömlődön sokáig nem volt szokás a locsolás. Csak később terjedt el, valószínűleg a magyar falvakból származott át.

Keresztjáró napokat tartottak az áldozócsütörtök előtti hétfőn, kedden, szerdán. E napoknak csak a reggelei jelentettek ünnepet, amikor az ún. Kereszt-Völgybe látogattak el. A nap többi órájában dolgoztak az emberek, igaz, tisztább és könnyebb munkát végeztek.

[...]

**György napjától (április 24.)** már megnyúltak a napok, reggel hat óra helyett öt óraker, este hét óra helyett nyolc óraker harangoztak. A napszamos ezen a napon vette fel a szőrből és bőrből készült uzsonnás tartisznáját és le sem tette a kukoricaszár levágásáig (kb. András napig).

Ekkor szegődtek el munkára a fiatal zsellérek a környező urasági pusztákra.

**Április 25-én, Márk napján** az iskolások tanítóik vezetésével kivonultak a határba, ahol egy zöld táblánál a plébános megtartotta a búzaszentelést.

A gazdák jól körül néztek ezen a napon, mert ha Márk napján a varjú kilátszott a vetésből, akkor gyenge termésre számíhattak.

A szentelt búzából mindenki vitt haza néhány szálát, amelyből adtak az állataiknak is, egyet-kettőt pedig az imakönyvben lepréreltek és megőrizték a következő évig.

„Ismeretes, hogy a középkorban tavasszal a jelesebb ünnepeken a földeken, a vetések között ereklyékkel, zászlóval, énekszóval körmenetet tartottak, hogy a vetést mintegy bővebb termésre hozzák, a kártevőktől, a gonoszlélektől megoltalmazzák. E hagyományból sarjadt a búzaszentelő liturgiája.”<sup>4</sup>

**Május elsején** itt nem volt szokás a májusfa állítása a lányos házaknál.

<sup>1</sup> id. Hanák Ottó: Németkér-emlékkönyv 1985

<sup>2</sup> Kerényi György: Jeles napok. A Magyar Népzene Tára II. kötete Bp., 1985

<sup>3</sup> Kleine Bettlektüre für liebenswerte Geburstag Skinder (Autoren: Caroline Caiser, A.A. Milne) München 1982

<sup>4</sup> Komanovics József dr.: A hazai németiség helyzetét szabályozó rendelkezések és ezek végrehajtása (1945-50) Baranya Megyei Levéltár Évkönyve Pécs 1979

A fagyosszentek, **Pongrác, Szervác, Bonifác** napját (**május 12., 23., 14.**) érdeklődve várta minden gazda. A sok évtizedes tapasztalat szerint ezen a napokban még előfordulhatott hajnali fagy. Az óvatos háziasszonyok ezért szoktak eddig várni a palántázással.

**Orbán napját (május 25.)** a legutolsó fagy lehetőségének tartották. Orbán volt a kádárok védőszentje.

Minden népnél megtalálható valamilyen formában a tavasz megünnepe.

**Pünkösöd** a húsvétól számított ötvenedik nap, ekkor a templomba menet a lányok, fiatalasszonyok, fiatalon eljegyzettek színgazdag, főleg piros ruhát hordtak. Pünkösdi király és királyné választására itt nem került sor.

Az ünnepi menü között kalács, beigli (mákos, diós és kakaós) került az asztalra. A kocsmában ekkor már bál volt, amelyre még a Pesten szolgáló lányok is hazajöttek.

Pünkösöd után tíz nappal, **Úrnapján** a csillogó-villogó körmenetben már a nyár eleje színei pompáztak. Ez egyben az elő nyár ünnepe is volt.

Az ebben is német hagyományokat őrző kömlödi németek virágszőnyeget készítettek az úrnapi felvonulás számára. A férfiak földről, zöld ágakról, a nők virágokról gondoskodtak.

Az egyházi körmenet útja az utcán vezetett, amely jobbról és balról az említettekkel volt feldíszítve.

Azoknak a házaknak az ablakaiban, amelyek előtt a menet elhaladt, két szál gyertya égett, sőt szentképek és különböző templomi zászlócskák is díszítették.

Úrnapi sátrakat állított fel négy család a saját házánál, egyik adatközlőm szerint a Fő -, a Hegy -, az Új- és a Szent Imre utcán. Mindegyik sátorban egy-egy oltár volt felállítva és feldíszítve.

„A négy család, amely mindig, minden évben elvállalta a sátor felállítását, a következő volt: **Weingartner, Haas, Almann és Pamer.**”<sup>1</sup>

A templomi gyülekezet az ünnepi körmeneten a plébánossal együtt a négy oltárhoz vonult, ahol a plébános felolvasta az evangéliumot.

A négy evangélium felolvasása után a körmenet visszavonult a templomba, ahol a végső áldás zajlott le.

Hazafelé menet az utcák és oltárok virágaiból egy-egy csokrot hazavittek az emberek.

Mindig azon oltár díszítéséből vittek, ahol az ember a leginkább jóbarátnak érezte magát.

A virágcsokrokat megszáritva elosztották: jutott belőle a padlásra, a szőlős kertbe, de a folyosóra is. A házat a leégéstől, a termőföldet a viharoktól és a jégesőktől védték.

Szólni kell még a felállásról, a körmenet résztvevőiről is: „Elöl a templomi keresztet vitték, amely előtt állt még két szűz fiatal lány fehér ruhában. A kereszt mögött az iskolás gyermekek mentek.

A szentségtartó előtt vitték a legkisebb gyerekek a virágjaikat, bűnük megbocsájtásának a jelképeként, a tisztaság jeleként.

Legvégül jött a plébános a kíséretével és a házasulandó férfiak és nők menete. Az idősebbek leghátul mentek.

Az egész menet alatt hangosan imádkoztak és énekeltek. A rezesbanda, mint zenei kíséret játszott a oltáraknál az ünnephez szükséges dallamokat. A körmenetben a nők legszebb viseletüket, a férfiak a legféltettebb öltönyt viselték.”<sup>2</sup>

A menetben csak a szentséget vivő plébános léphetett a virágszőnyegre.

Feltehetően e hagyomány az ősi szülőföld barokk ünneplését idézte.

**Péter és Pál napja (július 29.)** az aratás kezdetét jelentette. A földművelők szerint ez a nap a búza gyökerét már megrohasztja.

A nyári hónapok már kemény föld körüli munkákkal teltek, ünnepelni „nem volt idő” már, amint ezt az egyik adatközlőm megjegyezte.

<sup>1</sup> Paul Stenger: Heimatbuch der Großgemeinde Dunakömlöd im Tolnauer Land in Ungarn 27.p.

<sup>2</sup> Paul Stenger i.m. 28. p.

### III. A templom, az ünnepi viselet

Az év tucatnyi ünnepe egyúttal pihenő is volt a nehéz munka közben. Az egyháznak, a vallási ceremóniáknak átfogó szerepük volt. Az év bizonyos részét a templomban töltötték, amelynek ekkor még fontos funkciója volt.

A templom a falu közepén, domboldalon épült, ez előtt állva az ember az egész falut beláthatja. 1825-ben épült, 1826. november 5-én Szent Imre napján szentelte fel Egyed Antal paksi plébános.

„Főpatrónusa Szent Imre, védőszentjei még Szent Erzsébet és boldog Margit, csupa magyar szentek.

Sokan szeretnék ebben a tényben, t.i. tiszta német származású községnek kizárólag magyarok a védőszentjei, a magyarosítás első nyomait látni. Pedig nincs igazuk. Általános szabály volt ugyanis, hogy ha valahol új templomot építenek a régi helyén vagy közelében, az a régi templom védőszentjeit kapja meg. Kömlőd középkori temploma Szent Imre tiszteletére volt szentelve.”<sup>1</sup>

Később (1856-ban) leégett. 1928-ban személyesen jött el a faluba gr. Klebelsberg Kuno vallás- és közoktatási miniszter, ekkor rendelték el egy újabb templom építését, amely 1929-ben készült el.

1974-76-ban is renoválták, az akkori NSZK-ban élő volt dunakömlődiek anyagi támogatásával. A plébánosokat Kömlődön nem váltották gyakran, mindig a nyugdíjazásukig maradtak a tisztségükben. Kántor vagy plébános csak az lehetett, aki kiválóan beszélt a német nyelvet is. Ez a kötelesség még a telepítések idejéből származott.

Korábban vasárnap és ünnepnapokon kötelező volt az istentiszteletre járás.

Aki ennek nem tett eleget, bocsánatot kellett kérnie, egyébként meg lett büntetve.

Az ünnepi öltözködés általában egységes volt, bár sokáig voltak viseleti eltérések a különböző vidékekről érkezettek leszármazottai között.

A század elejére szűnt meg az őshazából hozott jellegzetes viselet, így pl. a durva gyapjúból készített zöld szűr, amelyet erős sárga vagy fekete rátét díszített. Ekkor vették át a télikabátot, hétnyolcadosat, prémeset, hozzá a körben beroggyantott prémes sapkát, hegyesen kicsúcsosítva. Sem a sál, sem a kesztyű nem tartozott a férfiak viseletéhez.

„A telepesek ruházatát nagyjából a következőképpen rekonstruálhatjuk- írja Schilling Rogér könyvében 1933-ban: a férfiak többnyire háromszögletű, fönt éles csúcsban végződő kalapot viseltek. De képviselve volt a kerek formájú kalap is. Kabát is kétféle járta, még pedig a rövid zakó és a hosszabb, csaknem térdig érő kabát. Ez utóbbi volt az általánosabb s rendszerint sötét- vagy világoskék szövetből készült. De találkoztunk feljegyzéseink között barna, sőt itt-ott durva vászonból házilag készült kabáttal is. Az ujjatlan mellényhez általában szintén világoskék szövetet használtak, vagy esetleg házilag készült vásznat. A kabátnál sárga, kerek gombokat, a mellénynél pedig gömbalakú fémgombokat alkalmaztak. Nadrágot szintén kétfélet viseltek. A többség rövid, térdig érő fekete bőrnadrágban járt. Néhányan azonban világos vagy sötétkék pantallót viseltek. A szegényebb elemnél ehhez is durva vászon szolgáltatotta az anyagot.”<sup>2</sup>

A nők öltözete tovább volt hagyományörző.

A szoknya általában jóval hosszabb volt, mint a mai. A széles berakott kötény hátul majdnem összeért. Anyaga fekete lüszter. A ríktó színű harisnya is gyakori volt: piros, rózsaszín, kék, fehér. A nők ruhatárába tartozott a gazdagon hímzett, monogrammal is ellátott főkötő és az érmelegítő is. A fejviselet a legkülönbözőbb formákat öltötte.

Érdekes volt a menyasszony öltözete. Fekete ripsz szövetből készült, előtte fekete lüszterkötény, hozzá fekete harisnya és cipő. Fátyolt nem használtak, a fejtetőn, a konty előtt négy kis masnival kötött rozsmaringágacska virított. A zsebkendőt a szoknyaszegélybe tűrték, nem volt látható.

<sup>1</sup> Schilling Roger i.m. 117-118. p.

<sup>2</sup> Schilling Roger i.m. 138. p.

A vőlegény öltözete sima szabású fekete csizmaöltöny, mellénnyel, fehér inggel és keményszárú csizmával. Nyakkendőt nem használtak. A vőlegény kabátjára is tűztek rozsmaringot, amelyet akkoriban minden lányos házban természetettek.

A kisgyermek öltözete is színes volt, szerették a gazdag, változatos színeket.

A templomban szigorú szabályok uralkodtak, nők és férfiak nem ülhetek egymás mellé. Az utóbbiak mindig a jobb oldalon, az előbbieket a bal oldalon helyezkedtek el. Az első sorban elől ültek a kisfiúk, balra a kislányok ültek. A gyermekeknek a padosorok között kellett állniuk, a lányok a kemény, sok szoknya miatt leülni sem tudtak volna.

A férfiak ketté voltak osztva a foglalkozásuk szerint: mezőgazdasági és ipari munkásokra. Csizma, csizmanadrág, zakó – ezek voltak az iparban dolgozók ismertetőjegyei.

A női viseletnél az iparos és a földműves családok viseletei között nem volt jelentős különbség.

#### IV. A család ünnepei

A mindenki számára előírt ünnepeken kívül minden családnak voltak saját ünnepei, szokásai.

##### Ilyen volt a **keresztelő és paszita**.

A nagy titokzatosság és szemérmesség között világra jött gyermeket a bába és a keresztanya vitte a templomba megkereszteltetni. A reggeli és az ebéd elkészítése a komaasszony feladata volt. Ha ő lebetegedett, más látta el ezt a feladatot.

A komaasszony többnyire az első vagy a második unokatestvér volt. A névadásoknál az elsőszülött fiú mindig az apja, a lány az anyja nevét kapta. Vita esetén mindig az aznapi szent nevét kapta az újszülött.

A templomba kereszteléskor egy kosárban vitték az újszülöttet, amelyre egy külön e célra készített, szépen kézimunkázott takarót helyeztek. A keresztmama a legszebb ruháját vette fel.

Ezen a napon egyes családoknál az apa félretett egy üveg pálinkát azzal a szándékkal, hogy azt a gyermek esküvőjéig megőrizik és majd azzal búcsúznak el egymástól.

Amikor a gyermek hét éves lett, az elsőáldozásra kellett készülnie. Az első szentáldozásra általában harmadik osztályos korban, ritkábban a másodikos korban került sor. Ez az egész család ünnepe volt, éppúgy, mint a tíz-tizenkét évesek bérmálása is.

**Bérmálás** minden ötödik évben volt, a gyerekek így évfolyamokra voltak osztva. A bérmaszülőt nem lehetett önkényesen választani, ennek is hagyománya volt a komaság keretein belül. Leginkább a keresztszülők gyermekei voltak, csak végső esetben lehetett a baráti körből választott személy. Az is fontos volt, hogy csak hajadon vagy nőtlen vállalhatta el.

A bérmálás után a gyerekek ebédre mentek, ugyanis ünnepi ebéden kellett vendégül látnia a bérmaszülőknél a gyermeket.

Régen egy-egy új ruhát ajándékoztak a nagy napra. Húsvétra és karácsonyra is ajándékozni kellett. A bérmaszülő kötelezettsége volt az esküvő alkalmával a násznagyi tisztség ellátása (ha a keresztszülő nem élt), és két bekeretezett, nagy méretű fali Mária-és Jézus-kép adása is.

Nagy családi ünnep volt a **leánykérés, az eljegyzés és a lakodalom is**. Amikor leszerelt a legény, megkérte a választottja kezét. Mindennek meg volt a maga rendje.

**Az esküvő** előtt négy héttel a legény meghívást kapott a vacsoraasztalhoz, ahol megkérte a lány kezét. Másnap már jelentkeztek a plébánián és a jegyzőnél. Ettől a naptól kezdve karon fogva járhattak. A hét szombatján megtartották az eljegyzést, amelyen csak a fiatalok szülei és keresztszülei voltak jelen és a testvérek. Az estének az volt a fénypontja, amikor a fiú és a lány összefogott kezére a lány apja bort öntött. Utána a két család fő megbeszélte az „anyagiakat”, mintegy szerződést kötöttek.

Szokás volt, hogy ha az ifjú feleség egy éven belül meghalt, szülei egy ágy - és ágyravaló kivételével mindent visszakaptak. Szép, önfeláldozó tett volt, hogy ha a fiatalok közül az egyik meghalt, akkor annak a testvére lépett házasságra az özvegygel.

**A lakodalmakat** leginkább farsangkor rendezték. Általában valamelyik kocsmában tartották, ritkán otthon, sátor alatt.

Lakodalomkor éjfél után szokás volt lefektetni a legényt a lócára, ilyenkor elmondták felette a temetési szertartás ígét. Így temették el az ifjú férj fiatalágát.

Amikor eljött a **halál órája**, összegyűlt a család, imádkoztak a könnyű elmúlásért. A fiú vagy a vő gondoskodott koporsóról, sírásóról, lámpavivőkről és ministránsokról. Az elhunytat az első szobában ravatalozták fel, amelyet lakodalom alkalmával használtak utoljára.

Egyébként csak az ünneplő ruhákat tartották ott és a kevéské befőtten, de ott lógott a gerendáról a gazda ünneplő csizmája is.

Az elhunythoz eljöttek a rokonok, az ismerősök. Meghintették egy kis szentelt vízbe mártott bukszus ágacskával. Ezután kitették a koporsót az udvarra és a plébános által történt első beszentelés után elindult a gyászmenet a temetőbe.

A második beszentelés a sír mellett történt. A családtagok ekkor még egyszer megkapták a megszentelés lehetőségét, meghintették a koporsót, majd a földbe eresztett elhunyra egy marék hantot dobtak. Ezt tették a többiek is, a gyászolók.

Nagyszülőt, apóst, nagybácsit három hónapig, szülőt, testvért, gyermeket, házastársat egy évig gyászoltak fekete ruhában.

A temetés utáni napon gyászmisét tartottak.

A módosabb családok alapítványt tettek, miszerint az elhalálozás évfordulóján a plébános köteles volt az elhunytért imádkozni. Úgy mondták: „írattam misét.”

Ezzel fejeződött be egy emberélet, a dolgos hétköznapjaival, az ünnepeivel együtt.

## V. Összegzés

A több száz év alatt kialakult szokások, ünnepek, azok hangulata már a múlté. De a felidézésük, kissé részletesebb leírásuk talán a múltat is idézte, az akkor élteket: az ünnepeikkel, a szokásaikkal, az életmódjukkal együtt.

A naptári ünnepek természetesen nem egyedüli alkalmak a különböző szokások kialakulásának, ilyenek fűződnek az emberi élet fontos állomásaihoz kapcsolódó ünnepekhez, amelyeket „átmeneti rítusnak” is neveznek. Az ünnep fogalmához fűződő sok tényező összefügg az évszakok, az időjárás változásával.

Csak az emberi élet legegységesebb, esetleges mozzanatai – a születés és a halál – állnak kívül a szabályokon.

Sok érdekes könyv foglalkozik az ünnepekkel, főként ennek lélektani oldalával: az ünneplés lelki szükségletével, annak szerepével a közösség életében.

Nem térhetek ki arra az érdekes, szintén a lélektan területére tartozó kérdésre sem, hogy az ünnepek milyen biológiai és lelki együtt rezgést, hatást váltanak ki az emberekből.

Munkámban csak azokat a formákat vizsgálhattam, amelyeken keresztül ezek a jelenségek egy adott történelmi-földrajzi összefüggésben, konkrét gazdasági és társadalmi viszonyok között megvalósultak.

Ez esetben Magyarországon, a századforduló és az 1950-es évek között, egy kis, addig többségében német telepések leszármazottai lakta faluban, Dunakömlődön.

Ott, ahol mára már a történelmi események – az 1946. évi kitelepítések, illetve a vegyes házasságok és az urbanizáció, a közeli „atomváros” Paks hatása - gyökeresen „átalakított” mindent.

Zárt jellegét a falu a II. világháború utáni kitelepítések miatt elveszítette, már az 1980-as években Paks kertvárosaként emlegették.

Több évtizedes feledés után került ki a „Kimling” helységnévtábla, egy picit ezzel is a régít, a múltat idézve.

Német hagyományokat is őrző egykori letelepesek leszármazottai egyre kevesebben élnek már Kömlődön, az ünnepi szertartásaik, szokásaik is átalakultak. Csak néhányan hordják már a régmúlt népviseleteit. Ők a legidősebbek. De ők őrzik még a múlt emlékeit, zártabb közösségükben gyakran csak németül beszélnek egymással.

A hagyományok fenntartása nekik és a Németországban élő, néha hazalátogató rokonoknak köszönhető. Ritkán felelevenedik ilyenkor még a régi sváb bál, vidámságával, szokásaival együtt.

Az itt élő idősök már nem hagyják el ezt a kis országot, a szülőföldjük örökre ez marad. Még a kenyeret is magukkal viszik, ha „idegenbe”, rokonokhoz látogatnak, hiszen mint azt az egyik adatközlőm megjegyezte: „a kenyeret a határon átvinni olyan, mint az oltári szentséget magunkkal vinni.”



**Nagymamám Mergl Julianna (szül.: Dunakömlőd 1923., édesanyja Kattári Anna szül. : Dunakömlőd 1902., édesapja Mergl Jakab szül.: Dunakömlőd 1903.) ünnepi viseletben. Anyai és apai ágon is ősei, szépszülei Lotharingiából érkeztek Kömlődre az első telepések között 1786-ban: Cartare, Merkl, Botzang, Brehm.**

### ***Fordítások***

***magyarról németre – németről magyarra  
Pencz-Amrein Ilona, Pencz Kornel,  
Varga Orsolya, German Nadine Vanessa***

***A német fordításokat lektorálták:  
Gisela Klocker, Lohn Zsuzsanna Éva***

## Pencz-Amrein Ilona - Ziegler Ágota: Egy fekete-erdei család a Budai hegyvidéken

A magyarországi németek bevándorlását, bár sok szakirodalom készült már, így is nehéz kutatni. Nagyon örülünk, ha valahol felfedezünk ismerős nevet, helyet, ha össze tudjuk kapcsolni az őshazában fellelhető publikált adatokat a magyarországiakkal és esetlegesen mi is ki tudjuk egészíteni azokat a saját kutatási eredményeinkkel. A verbuváló ügynökök tevékenységének köszönhetően egy-egy településről gyakrabban több kivándorló is indult útnak Magyarország felé. Ezt a folyamatot erősítette az is, hogy a Magyarországon letelepedettek sokszor visszatértek az őshazába ügyes-bajos dolgaikat intézni, illetve levélben is kapcsolatot tartottak az otthon maradottakkal beszámolva a boldogulási lehetőségekről. Így nem meglepő, hogy akár évtizedekkel később is találunk újabb kivándorlót egy adott településről, akik aztán nem feltétlenül ugyanarra a környékre kerültek, mint úttörő honfitársaik.

Pencz-Amrein Ilona saját ősei kutatása közben *St. Peter* helytörténetében<sup>1</sup> több Magyarországra kivándorolt nevét fedezte fel. Ezen írásban egy családot szeretnénk kiválasztani és az írásos forrásokban fellelhető tényeket összefoglalni, valamint a saját kutatásainkkal kiegészíteni.

A könyv szerint Gertrud (**D**)**Tisch** 1770 körül távozott Magyarországra. Gertrud 1734. február 23-án született a Freiburg körzetében lévő St. Peterben. St. Peter Glottertal és St. Märgen között, egy fennsíkon fekvő település, melyet 1093-ban alapított bencés kolostora tesz különlegessé. A falu a Zähringerek, a Freiburg grófok, majd pedig a Habsburgok tulajdonában került<sup>2</sup>, azaz Elő-Ausztria része lett.<sup>3</sup> Gertrud szülei, Lorenz **Tüsch** (a nevet különbözőképpen írták, az Újházában a Tisch változat maradt fenn) és Catharina **Rohrer** házasságából eddigi ismereteink szerint tíz gyerek született.

**Lorentz Düs**ch takács \*1707.08.09. St. Peter +1765.04.09. előtt

(Szülők: Lorenz Düs

oo 1733.04.19 St. Peter

**Catharina Rohrer** \*1713.04.19. St. Peter +1785.11.21. St. Peter

(Szülők: Christian Rohrer és Magdalena **Küpp**)

### Gyerekek:

1. \*1734.02.23. **Gertrud** Tüsch St. Peter
2. \*1735.07.23. **Lorenz** Tüsch
3. \*1737.11.06. **Martinus** Tusch
4. \*1743.03.24. **Josephus** Däss
5. \*1744.11.24. **Catharina** Dysch
6. \*1746.09.26. **Michael** Trüsch
7. \*1750.11.24. **Joseph** Disch
8. \*1754.06.14. **Johannes Bapt.** Disch
9. \*1757.10.11. **Andreas** Disch
10. \*1760.01.04. **Agatha** Disch

A könyv azt is megadja, hogy Gertrud 1770-ben kötött házasságot a *langenordnachi* Andreas Schererrel, aki ekkor már túl volt *waldkirchi* inasévein és vándorévein is, s hogy a házaspár 1780-ban *Pesthidegkúton* élt. Ezen információkat megerősíti Werner Hacker Baden és Breisgau kivándorlóival foglalkozó könyve<sup>4</sup> is. A házasságkötés pontos dátuma 1770. szeptember 4-e és az eredeti bejegyzésben nem Langenordnachra, hanem *Waldaura* találunk utalást a vőlegény származását illetően. Waldaut a St. Peter-i apátság alapította és 1973-ig önálló település volt,

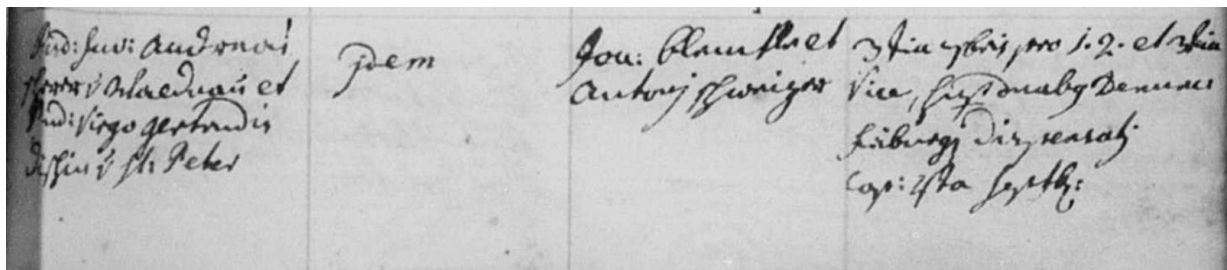
1 Bernhard Wolk (Redaktion): St. Peter – Aus Geschichte und Leben, St. Peter, 2008

2 <https://www.alemannische-seiten.de/deutschland/st-peter.php>, hozzáférés: 2023.02.28.

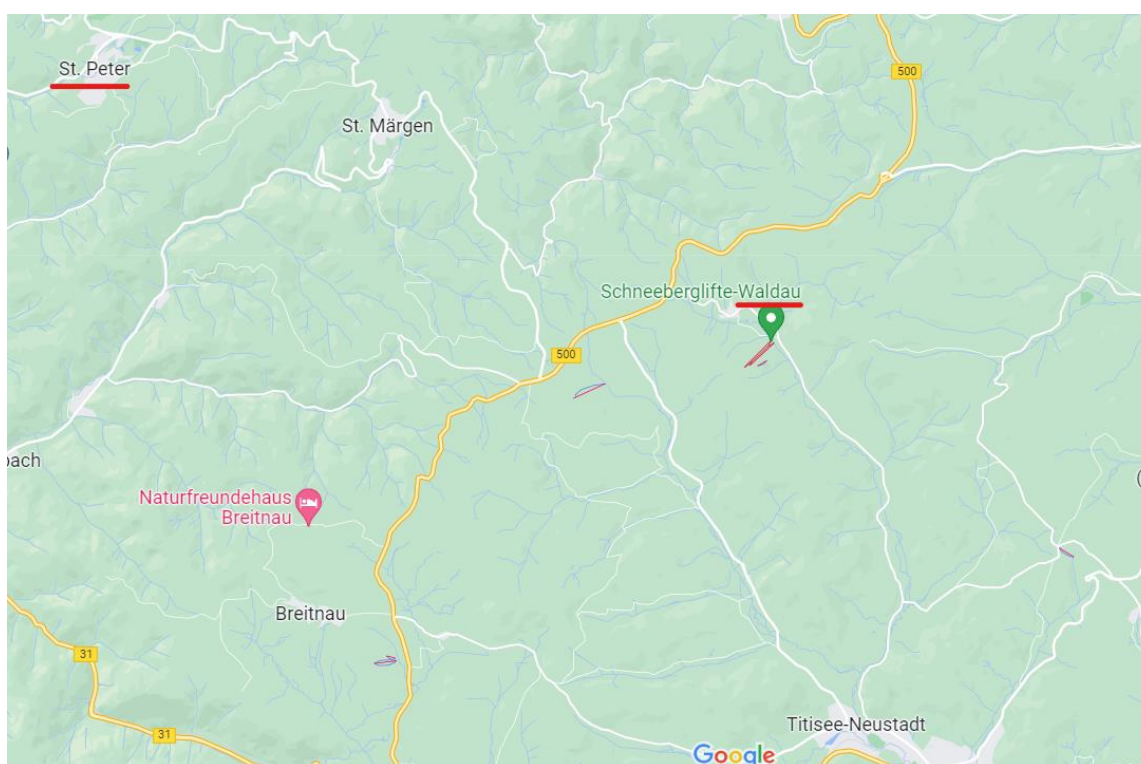
3 [https://de.wikipedia.org/wiki/Beh%C3%B6rden\\_in\\_Vorder%C3%B6sterreich](https://de.wikipedia.org/wiki/Beh%C3%B6rden_in_Vorder%C3%B6sterreich), hozzáférés: 2023.02.28.

4 Werner Hacker: Auswanderungen aus Baden und dem Breisgau, Obere und mittlere rechtsseitige Oberrheinlande im XVIII. Jahrhundert, archivalisch dokumentiert. Stuttgart-Aalen, 1980, 588. oldal

azóta viszont **Titisee-Neustadt** városának településrésze és ma mintegy 400 lelket számlál. A fekete-erdei óragyártás bölcsőjének tekintik, hiszen itt készítették az első fekete-erdei órát 1664-ben.<sup>1</sup> A Waldau közelében fekvő Langenordnach ugyancsak önálló volt, melyet 1974-ben csatoltak Titisee-Neustadthoz. Érdekesség, hogy Langenordnach viszont a Fürstenbergi Hercegség tulajdona volt, Waldau és Langenordnach között húzódott a Elő-Ausztria és Fürstenberg határa.<sup>2</sup>



**Andreas Scherer és Gertrud Disch waldkirchi házassági bejegyzése**



**St. Peter és Waldau elhelyezkedése (Forrás:**

**<https://www.google.com/maps/@47.9796264,8.1658024,12.31z>)**

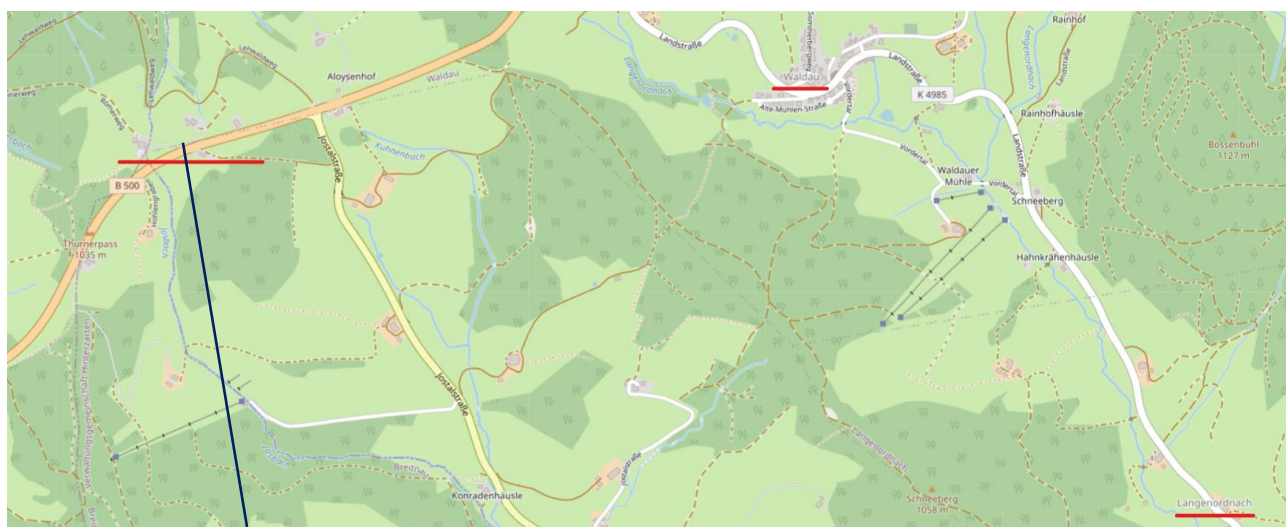
Míg Gertrud Discht könnyen be tudtuk azonosítani, addig Andreas Scherer családjához rendelése némi fejtörést okozott nekünk. A fekete-erdei anyakönyvek online nem kutathatók és a Familysearch-ön fellelhető indexek az anyakönyvek nehéz olvashatósága miatt nem minden esetben felelnek meg a valóságnak. Emellett a Fekete-erdő településszerkezete is zavaró tényező: a kisebb-nagyobb falvak között szétszórtnak elhelyezkedő tanyák-tanyacsoportok mind névvel rendelkeznek, s egy helyismerettel nem rendelkezőnek ez nehézséget okozhat. A 13 ezer fős Titisee-Neustadt városa 113 (!) faluból és egyéb szórványtelepülésből (tanyacsoport, házcsoport) áll.<sup>3</sup> Florian Straub, német kutatótársunk azonban segítségünkre volt és így egy személyre le tudtuk szűkíteni a találatokat. Ezúton is köszönjük Floriannak a sok információt, forrásközlést.

1 [https://de.wikipedia.org/wiki/Waldau\\_\(Titisee-Neustadt\)](https://de.wikipedia.org/wiki/Waldau_(Titisee-Neustadt)), hozzáférés: 2023.02.28.

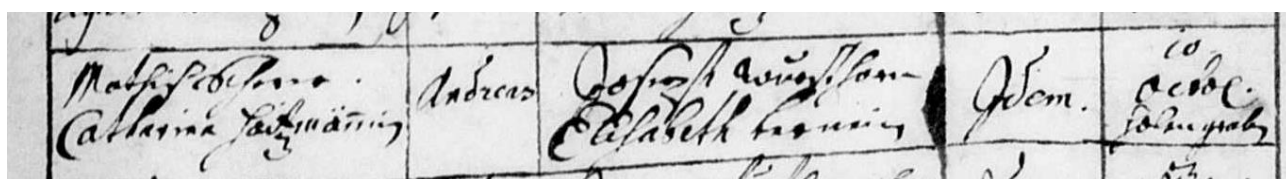
2 <https://de.wikipedia.org/wiki/Langenordnach>

3 <https://de.wikipedia.org/wiki/Titisee-Neustadt>, hozzáférés: 2023.02.28.

Az 1731. október 10-én született Andreas Scherer keresztelési bejegyzésénél a keresztelő pap felírta, hogy hohlengraben-i születésű. **Hohlengraben** néhány tanyából áll és Waldau része.



**Hohlengraben, Waldau és Langenordnach elhelyezkedése (Forrás: <https://www.openstreetmap.org/#map=15/47.9767/8.1579>)**



**Andreas Scherer keresztelési bejegyzése**

Andreas szülei:

**Mathias Scherer** \*1691.12.28. Schnetzenhof + 1755.06.02. Hornberg

(Szülők: Andreas Scherer és Agathe **Kreutz**)

oo 1729.07.10.

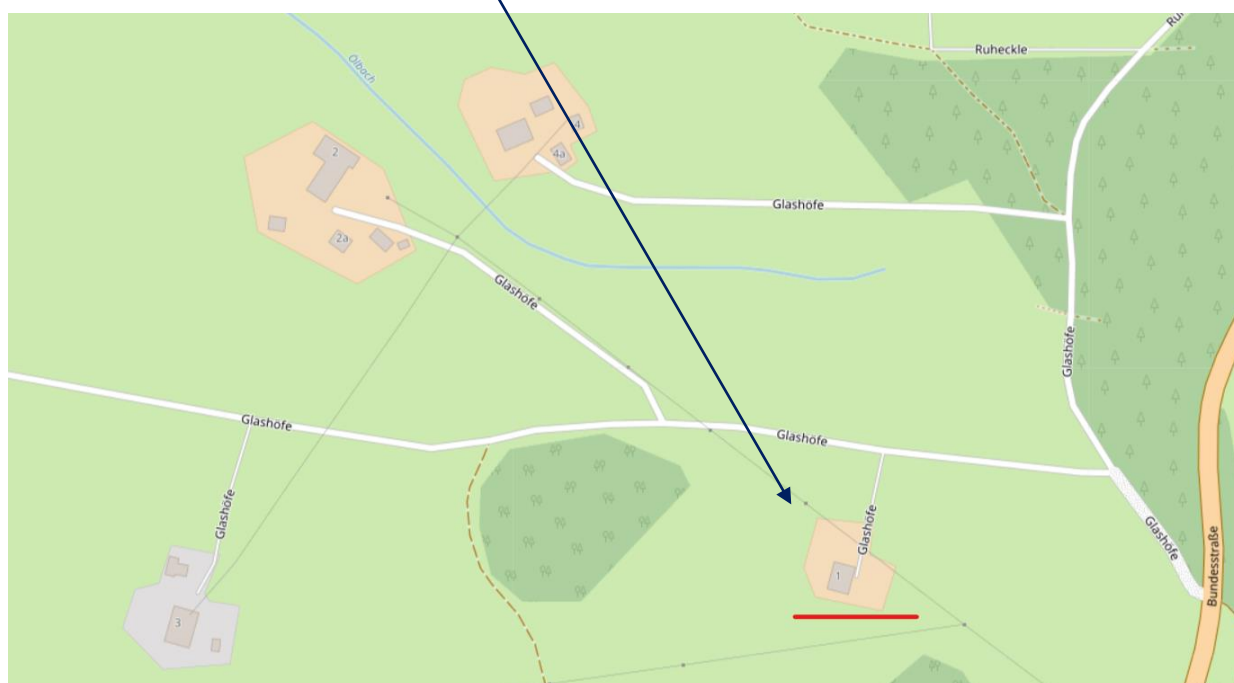
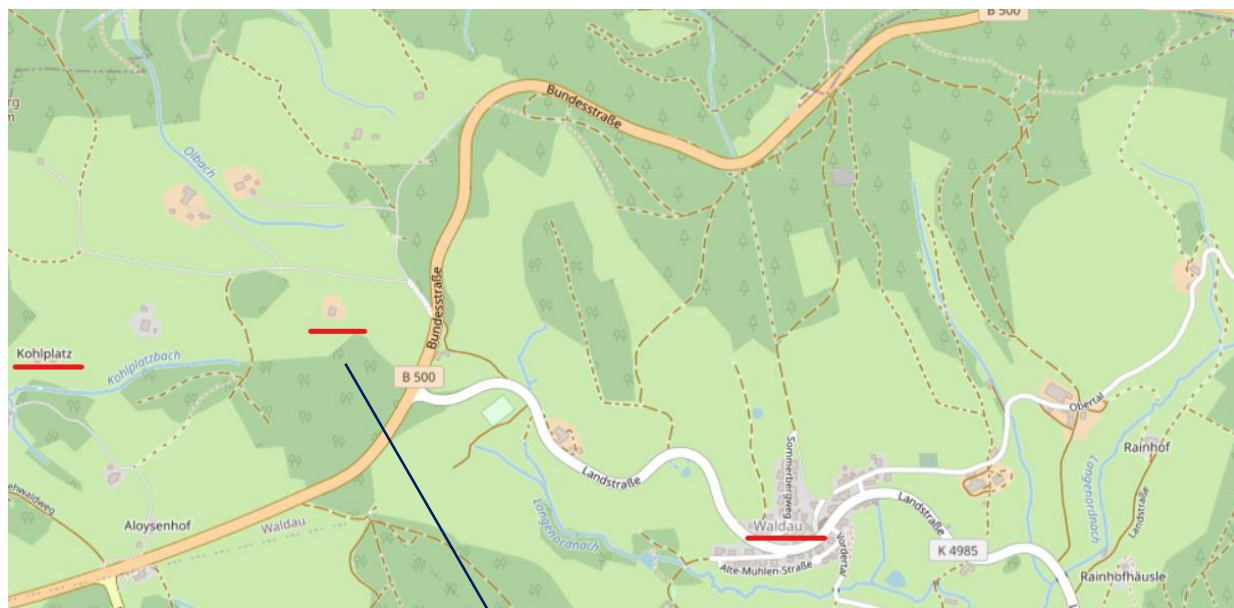
**Catharina Heitzmann** \*1706.09.01. +1779.12.26.

(Szülők: Lorenz Heitzmann és Magdalena **Schwär**)

A házaspárnak a „Waldau Dorf- und Höfechronik”<sup>1</sup> c. könyv szerint 5 gyereke volt. A Feketerdő több településéről készült ehhez hasonló krónika, ami egy adott településhez tartozó tanyák, „Hofok” történetét meséli el, felsorolva a tulajdonosaikat és azok hozzátartozóit is.

<sup>1</sup> Klaus Weber: WALDAU - Dorf- und Höfechronik, Neustadt, 1977, 471. oldal

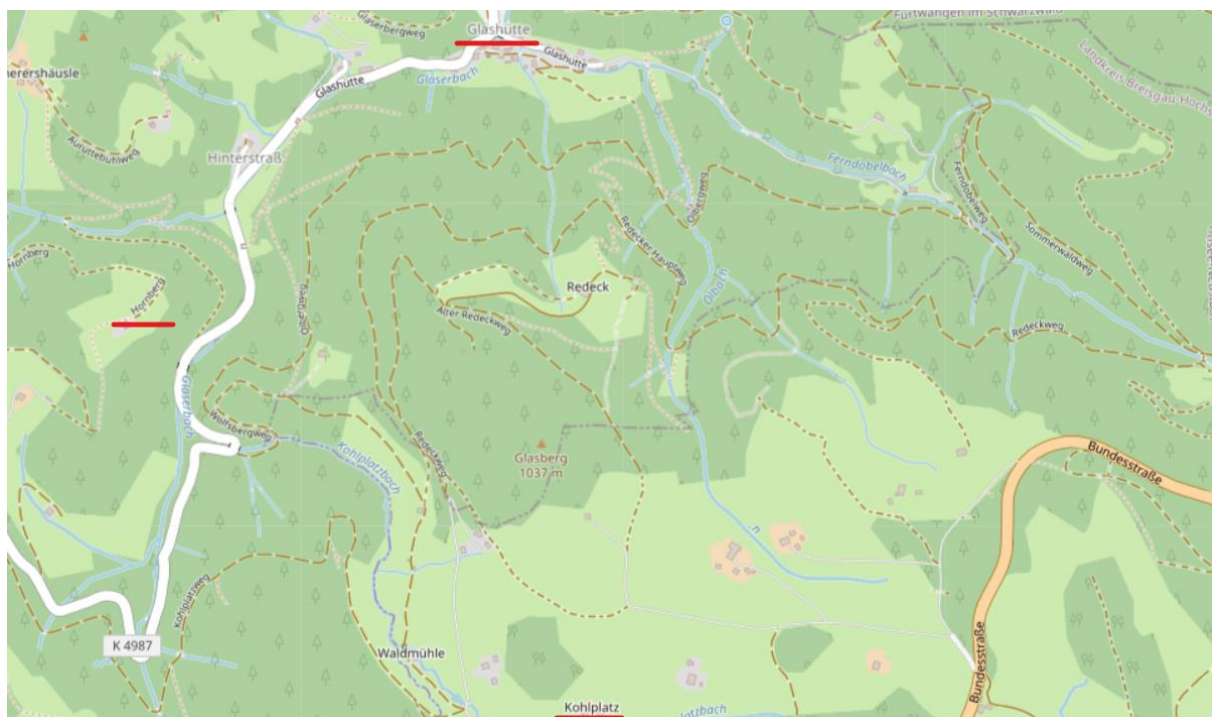
Matthias Scherer a Schnetzenhofon született, amit azelőtt Seemoosnak hívtak, Waldau községtől északnyugatra található tanya, melyet több másikkal együtt a Glashof nevű tanyából választottak le.



**Andreas Scherer őseinek háza még most is áll (Schnetzenhof)**

Matthias Scherer 1729-ben benősült a **Heitzmann** családba, és odaköltözött a **Kohlplatz**on lévő házukba. Idős koruk és adósságaik miatt apósáék 1741-ben 560 fl és eltartásért (Leibgeding) cserébe átadták a birtokot a tehennel és borjakkal együtt. Apósa halála után 1742-ben Andreas **Willmann**al elcserélték a

tanyáikat és a család felköltözött **Hornbergre**, mely a **Glashütte** nevű településhez tartozik. Mivel a fenti ház csak 400 fl-ot ért, 100-at kaptak és a feleség Catharina időközben megözvegyült édesanyja eltartását is átvállalta az új tulajdonos.<sup>1</sup>



**Forrás: <https://www.openstreetmap.org/#map=15/47.9932/8.1338>**

A Höfechronikban ilyen érdekes és részletes történetek olvashatóak a házakról és tulajdonosaikról. Kár, hogy nem mindenhol bukkan az ember ilyen kincsekre.

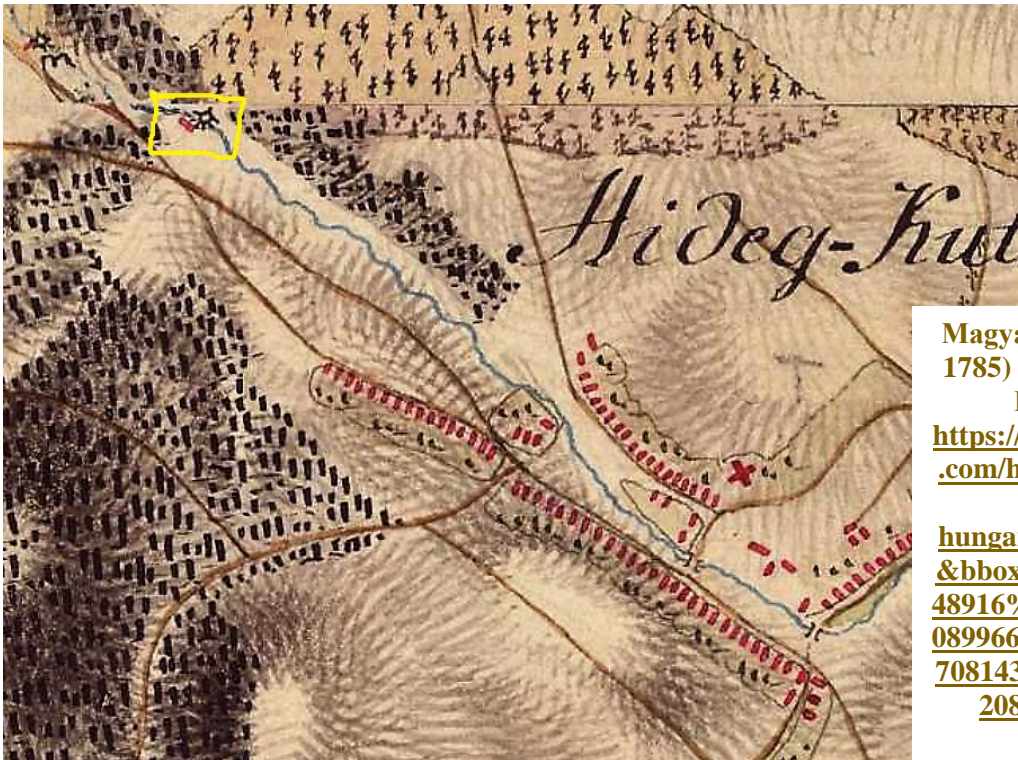
De térjünk vissza a fiatal párra! A házasságkötés után Magyarországra költöztek, hogy mikor, az a forrásokból nem egészen egyértelmű. Mind Andreas Scherer, mind Gertrud Tisch is szerepel a Werner Hacker által összeállított kivándorlók listájában.

8929	Scherer Josef, Binder, Brsg, 8 Pers och Wien ins Banat. – WK 136 Z 113.	U	1770	11
8930	Scherer Andreas, Hft St Peter, „in der Bgrschaft im Muckenlenzhäusle“, hatte nach Lehrzeit in Waldkirch und Wanderzeit Ⓞ Gertrud Tüsch/Lor, und zog mit ihr nach U. Wohnt jetzt als Terstyianischer Müller in Hidegkut b/Ofen (1780), wo To AM *15.8.72; 1786 in Szanto. Frau (Gertrud Disch) erbt 1785 nach † Mutter Cath Rohrer. – 61/13683:316 ff; 308.	U	1770	(1780)
8931	Scherer Martin, led Buchheim, will Ⓞ nach Thann/Els. – 229/14349.	E	1773	(etwa)

**Forrás: Werner Hacker: Auswanderungen aus Baden und dem Breisgau, Obere und mittlere rechtsseitige Oberrheinlande im XVIII. Jahrhundert, archivalisch dokumentiert. Stuttgart-Aalen, 1980**

Itt azt írja Hacker, hogy 1780-ban Hidegkúton lagnak bérlőként a Terstyianszki malomban. Magyarország Történeti Helységnévtára (1773-1808 között) szerint ekkor a faluban két malom volt.<sup>2</sup> Az I. katonai felmérés 1782-85 térképén szerepel malom a falun kívül **Solymár** felé. Lehetséges, hogy ott laktak, de nem mindjárt ők bérelték.

<sup>1</sup> Klaus Weber: WALDAU - Dorf- und Höfechronik, Neustadt, 1977, 471. oldal  
<sup>2</sup>[https://adt.arcanum.com/hu/view/MoTortHelysegnevTar\\_Pest-Pilis-Solt\\_1988/?pg=30&layout=s&query=hidegk%C3%BA](https://adt.arcanum.com/hu/view/MoTortHelysegnevTar_Pest-Pilis-Solt_1988/?pg=30&layout=s&query=hidegk%C3%BA)



Magyarország(1782-1785) - Első Katonai Felmérés

<https://maps.arcanum.com/hu/map/firstsurvey-hungary/?layers=147&bbox=2115547.631848916%2C6020670.530899665%2C2128503.7081432533%2C6025208.979454097>

Hidegkúti anyakönyvi források szerint a következő uradalmi molnárok voltak: 1786 Andreas Scherer, 1787 Anton Kaiser, 1791 Petrus Conrad, 1793 Michael Bau(e)r.

Pesthidegkút, a neve ellenére nem Pest, hanem **Buda** mellett van, ma már **Budapest** része. A korai telepítésű falvak közé tartozik. A török utáni első földesúr báró **Kurcz** Ignác császári és királyi kamarás császári adományként jutott Hidegkút birtokába. Már 1711 júliusában települési szerződést kötött tíz német bevándorlóval<sup>1</sup>. 1713-ban bekövetkezett halála után a birtok visszakerült a kamarához. Mohács előtt Hidegkút birtokosai a **Podmaniczkyak** voltak, leányági örökösök a Szunyogh család a török után már kezdettől perelte vissza a birtokot, 1733-ban végül sikerrel jártak. 1752-ben a család felosztotta a birtokait, Hidegkút így került a **Tersztyánszky Imre-Szunyogh Julianna** házaspár kezébe.

A St. Peterből kivándorolt család magyarországi életét próbáltuk felderíteni, bár Hidegkútnak online családkönyve<sup>2</sup> is van és hozzáférhető az anyakönyvek<sup>3</sup> is, sajnos, így sem sikerült mindenre választ kapni.

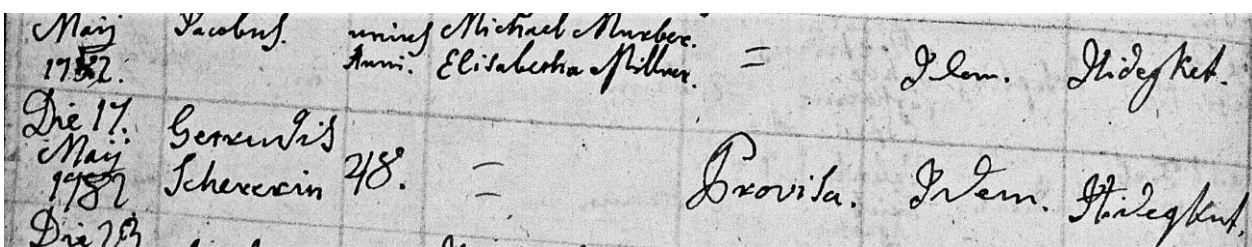
#### A család:

#### Andreas Scherer

\*1731.10.10 Waldau +1791.07.03. Pesthidegkút  
I. oo 1770.09.04. Waldkirch

#### Gertrud Tüsch

\*1734.02.23. St. Peter +1782. 05.17. Pesthidegkút



Gertrud Tisch halálának bejegyzése a pesthidegkúti anyakönyvben

1 <http://www.hidegkutihistoria.hu/content/18-20-sz%C3%A1zad>, hozzáférés: 2023.02.27

2 <https://www.online-ofb.de/pesthidegkut/?lang=de>, hozzáférés: 2023.02.27

3 <https://www.familysearch.org/search/catalog/249225?availability=Family%20History%20Library>, hozzáférés: 2023.02.27

Gyerekek:

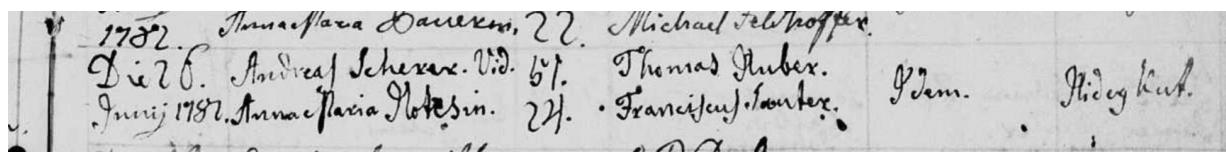
1. **Anna Maria Scherer**  
\*1772.08.15. ? +1835.10.03. Pesthidegkút
2. **NN. Scherer fiú (filius)**  
\*1776.08.07. Pesthidegkút + 1776.08.07. Pesthidegkút (csak a halottiban)
2. **Elisabeth Scherer**  
\*1778.11.16. Pesthidegkút +1783.11.12. Pesthidegkút

II. oo 1782.06.26 Pesthidegkút

**Maria Pfund**

\*1757.08.27. Pesthidegkút +1786.07.29. Pesthidegkút

(Szülők: Josef **Pfund**, Agatha **Aberlin**)

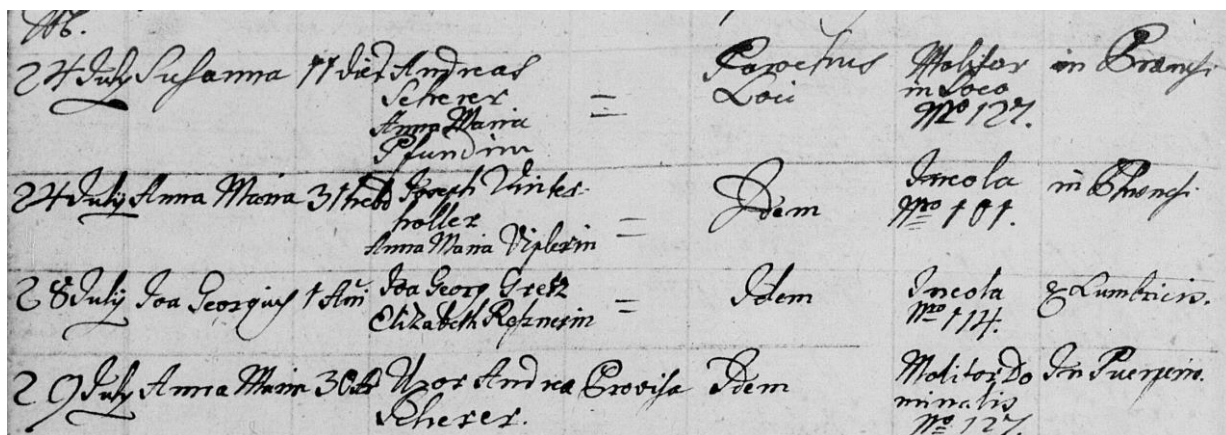


**Andreas Scherer és Anna Maria Pfund házassági bejegyzése a pesthidegkúti anyakönyvből**

(Bár a házassági bejegyzésnél nem szerepel, hogy özvegy, mi mégis úgy gondoljuk, hogy azonos azzal az Anna Maria Pfunddal, akit Josef **Hotz/Hotcs** 1779.01.13-án vett nőül és az online családkönyv szerzője külön személyként szerepeltet<sup>1</sup>. Állításunkat a menyasszony életkorára és az egyik tanú, Franz **Sauter** személyére alapozzuk, aki az Andreas Schererrel kötött házasság tanújaként is megjelenik, s Anna Maria keresztapja volt.)

Gyerekek:

1. **Thomas Scherer** \*1783.05.18. Pesthidegkút +1783.06.17. Pesthidegkút
2. **Susanne Scherer** \*1786.07.14. Pesthidegkút +1786.07.24. Pesthidegkút



**Susanna Scherer és édesanyja, Anna Maria Pfund halotti bejegyzése a pesthidegkúti anyakönyvből**

III. oo 1786.09.12. Pesthidegkút

**Barbara Lang** \*1761 +

Az anyakönyvi adatok segítségével próbáltuk kideríteni az ellentmondásokat. Az anyakönyvi bejegyzések szerint **Gertrud Tisch** és férje **Andreas Scherer** 1776. augusztus 7-én már Hidegkúton tartózkodott, hiszen aznap halva született a gyerekük. 1778-ban Elisabeth születésénél még zsellérként jegyzik a családfőt. 1782-ben, Gertrud halálakor sem molnárként szerepel az anyakönyvben. Halála után Andreas Scherer még kétszer házasodott. 1786. július

<sup>1</sup> <https://www.online-ofb.de/famreport.php?ofb=pesthidegkut&ID=1175254&lang=de>, hozzáférés: 2023.02.27.

14-én a 2. házasságából származó Susanna lánya születési bejegyzésénél olvashatjuk először, hogy uradalmi molnár a foglalkozása.

A három házasságból csupán egyetlen gyerek maradt életben, a legelső, az 1772. augusztus 15-én született Anna Maria, akinek édesanyja Gertrud Tisch volt. A gyerek létezésének írásos nyoma először a hidegkúti születési anyakönyvben 1782. május 29-én található, édesapjával együtt keresztszülőként. Az ismert adatok alapján, ekkor 9 (!) éves volt.

Az 1785. november 21-én St. Peterben meghalt anyai nagymama Catharina Rohrer hagyatéki eljárásából – melyek Hacker részletesen bemutat – ismerjük Anna Maria Scherer születési adatait. Catharina első férje, Lorenz Tisch halála után 1765-ben férjhez ment a szintén St. Peter-i Michael **Pfister**hez.

Halála után a hagyatéka 1/6 részét örökölte **Anna Maria Scherer**.

100/100 (Waldkirch St. P.).	U	(1768)
1611 Disch Gertrud/† Lorenz D. – Cath Rohrer, St Peter, Muckenlenzenhäusle, (wvh Mich Pfister), vh Andreas Scherer, nach U, wo er hftl Terstyankischer Mühlenbeständer in Hidegkut b/Ofen. Gertrud † vor Mz 1787 in Szantovin b/Ofen. Dort *1772 08 15 To AM.		vor
Nach † Cath Rohrer vw Lor Disch wvh Mich Pfister erben 4 Enkelstämme zu je 1/6:	U	(† 1787)
1) Obige AnnaMaria Scherer als To der To Gertrud D.	U	(1785)
2) Martin D's Kdr in Pfaffenheim/E (Pfleger: Ant Heizmann). Er war in frzös Dst., vh Cath Marglitz.	E	
3) Michael D, der etwa 1772 in Siebenbgn Soldat wurde u. als Dragoner-Korporal mit Legion Schakmann (Jaquemin), Eskadron v Schelzer an die türkische Grenze gekommen sein soll.	U	
4) Bartol D, der um 1784 von s Mutter entwich, k.k. Zollaufseher in (1786) Paneveggio, dann StZegano (Seganzano/Fleimstal), vh. Johanna Riebler (Südtirol, damals Österreich). Angeblich † um 1790 und sein Nachlaß verteilt im Rgt Neugebauer.	Ö	
5), 6) (interessiert hier nicht). Nachlaß/Cath Rohrer = 182 fl 47 x rauh = 152 fl 37 x rheinisch . ./ . 15 fl Abzugsgeld bleiben 137 fl 37 Rh = 114 fl 40 x wW. – 61/13683:308, 316 ff (St Peter).		1785 ff

**Forrás: Werner Hacker: Auswanderungen aus Baden und dem Breisgau, Obere und mittlere rechtsseitige Oberrheinlande im XVIII. Jahrhundert, archivalisch dokumentiert. Stuttgart-Aalen, 1980, 289. oldal**

A születési helye **Szánto(vin) b/Ofenként**, ami Pilisszentiván német nevéhez hasonlít leginkább (Sankt Iwan bei Ofen), de a bejegyzést még nem sikerült megtalálni, pedig sok lehetséges helyen megnéztük. Vörösváron (a szentiváni anyakönyveket akkoriban ott vezették), Rudolf Keszler családkönyvében sem szerepel. A hasonló hangzású Pilisszántó anyakönyveiben sem jegyezték fel. A környékbéli online családkönyvek és néhány Budapesthez tartozó indexelt anyakönyv sem vezettek nyomára.

1789-ben, 17 éves korában megy először férjhez Peter **Konrad**hoz, mindkét gyerekük meghal, 1791 májusában a férj is. Az özvegy 2 hónap múlva ismét oltár elé állt, Michael **Bauer**rel, akitől még nyolc gyereke született, de sajnos csak három maradt életben. 1815-ben ezt a férjét is eltemette. Mindkét férje uradalmi molnár volt: 1791-ben, illetve 1793-ban. Mindkét házasságkötésekor 20 évesnek írja a Anna Mariát a pap, tehát ez alapján számított születési éve 1769-1771 körülre tehető. Újabb házasságról nem tudunk, 1835-en halt meg, 72 évesnek írják, ennek alapján viszont 1763-ban kellett volna születnie és nem 1772-ben. Emiatt felmerült a lehetőség, hogy még német földön született (a szülei életkora alapján elképzelhető, hogy a házasságkötésük előtt született), de ott sem akadtunk nyomára.

1835	Franciscus Ljuzkovits Georgii filius	—	g <sup>ru</sup>	g <sup>ru</sup>	—	g <sup>ro</sup>	g <sup>ro</sup>
1 <sup>o</sup> Feb.	Michael Milner Francisci filius	3 <sup>1</sup> / <sub>2</sub> anni	g <sup>ru</sup>	g <sup>ru</sup>	—	Inflamatio viscerum	g <sup>ro</sup>
20 <sup>o</sup> Feb.	Simon Turkovits Joannis filius	3 <sup>1</sup> / <sub>4</sub> anni	g <sup>ru</sup>	pastor Communij	—	variolae	g <sup>ro</sup>
9 <sup>o</sup> Martii	Johannes Proetz Joannis filius	1 <sup>1</sup> / <sub>2</sub> Menses	g <sup>ru</sup>	placida	—	Atypsis	g <sup>ro</sup>
10 <sup>o</sup> Martii	Anna Maria Scherer vidua Michaelis Bauer	72 anni	g <sup>ru</sup>	g <sup>ru</sup>	Ob. d. puro	Hydrops	g <sup>ro</sup>

### Anna Maria Scherer halotti bejegyzése a pesthidegkúti anyakönyben

Ez csak egy házaspár története a százazerekből, akik a jobb sors reményében útrakeltek új hazát keresni. Miért Hidegkúton telepedtek le, talán egy ismerős, rokon vagy egy toborzó hatására, nem tudható.

Nehéz életük volt elődeinknek.

### Felhasznált irodalom és források:

Bernhard Wolk (Redaktion): *St. Peter – Aus Geschichte und Leben, St. Peter, 2008*

Werner Hacker: *Auswanderungen aus Baden und dem Breisgau, Obere und mittlere rechtsseitige Oberrheinlande im XVIII. Jahrhundert, archivalisch dokumentiert. Stuttgart-Aalen, 1980*

Klaus Weber: *WALDAU - Dorf- und Höfechronik, Neustadt, 1977*

Roland Schütt: *Ortsfamilienbuch Pesthidegkút <https://www.online-ofb.de/pesthidegkut/>*

Wikipedia: *Titisee-Neustadt, Waldau, Langenordnach, Vorderösterreich*

Neukirch, *St. Peter, Pesthidegkút anyakönyvei*



Az AKuFF törökbálinti, 2022- október 22-én megtartott találkozásának résztvevői

Fotó: Huber Éva

## Tagsági hírek / Mitgliedschaftsnachrichten

### Kilépett tagjaink / Ausgetretene Mitglieder:

231 Pálfalvi Zsolt

### Új tagjaink/ Neue Mitglieder:

238	<b>Varga Orsolya</b>	6000 Kecskemét, Mihó utca 2-4. 3/34.	<a href="mailto:mail@johann-bayer.de">mail@johann-bayer.de</a>
239	<b>Müller József Erhardné sz. Módra Katalin</b>	6500 Baja, Korsós u. 33.	<a href="mailto:zsuloh@gmail.com">zsuloh@gmail.com</a>
240	<b>Hideg Tiborné sz. Várszegi (Wagner) Klára</b>	9011 Győr, Homoksári út 61/B.	<a href="mailto:tamasgobel@gmail.com">tamasgobel@gmail.com</a>
241	<b>Reith, Manfred</b>	Spessartstraße 20, DE-63743 Aschaffenburg, Németország	<a href="mailto:tiefenbachj@t-online.de">tiefenbachj@t-online.de</a>
242	<b>Gáspár Zsolt Gábor</b>	6440 Jánoshalma, Kalmár Sándor u. 25	<a href="mailto:zsoltgaspar75@gmail.com">zsoltgaspar75@gmail.com</a>

### Mitglieder seit 10 Jahren / 10 éve tagjaink

163 Wingendorf János, Aldebró

165 Bendéné Höchst Róza, Schorokschar/Soroksár

 *lichen*  
*Dank*  
*für Ihre Treue!*